

VYSOKÁ ŠKOLA KREATIVNÍ
KOMUNIKACE

Katedra literární tvorby

Vizuální a literární umění

Literární tvorba

BAKALÁRSKA PRÁCA

Praktická část: Prenášačka

Teoretická část: Komparácia filmových adaptácií s knižnými
predlohami spisovateľa Terryho Pratchetta

Autor: Jana Sedláčková

Vedúci práce: MgA. Daniel Kubec

Prehlásenie

Prehlasujem, že som bakalársku prácu spracovala samostatne a že som uviedla všetky použité pramene a literatúru, z ktorých som čerpala. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená verejnosti za účelmi štúdia a výskumu.

V Prahe dňa.....

Podpis autorky:

Pod'akovanie

Rada by som sa pod'akovala prednostne vedúcemu mojej bakalárskej práce pánu MgA. Danielovi Kubcovi. Vďaka odbornému vedeniu, trpezlivosti a podnetným radám, ktoré ma posunuli nielen v rámci písania teoretickej a praktickej časti tejto bakalárskej práce, ale počas celého štúdia. Za ďalšie odborné pripomienky a rady k tejto práci ďakujem pánovi PhDr. Antonínovi Kudláčovi, Ph.D., a moja vďaka patrí aj pánovi Bc. Leošovi Kyšovi za kreatívne literárne dielne.

Abstrakt

Náplňou tejto bakalárskej práce sú analýza a komparácia filmových adaptácií kníh *Otec prasátek* a *Zaslaná pošta* od spisovateľa Terryho Pratchetta. Práca pomocou zadaných terminologických výrazov analyzuje zmeny, ktoré nastali pri prepise literárneho média do média filmového a to konkrétne pomocou naratologických kategórií ako je dej, rozprávač, postavy, téma a časopriestor. Na záver sú analyzované aj rozličné postupy dvoch filmových adaptácií.

Praktická časť je poviedka o manželoch, ktorí prišli kvôli onkologickému ochoreniu o dieťa. Jonáš pracuje, ako vedec, ktorý sa venuje výskumu depresii pomocou halucinogénnych látok. Jednou z respondentiek je aj jeho manželka Olívia, ktorá pomocou drog uniká do iného sveta, v ktorom nájde svoju dcéru. Skeptický Jonáš svojej manželke nakoniec uverí a snaží sa nájsť spôsob, ako priviesť dcéru späť.

Kľúčové slová

Teoretická časť: Terry Pratchett, *Otec prasátek*, *Zaslaná pošta*, filmové adaptácie, film, literatúra, komparácia, analýza

Praktická časť: vzťah, manželstvo, láska, nádej, viera, fantázia

Abstrakt

The content of this bachelor's thesis are the analysis and comparison of the books *The Hogfather* and *Going Postal* from the writer Terry Pratchett. The work analyzes the changes which occurred during transcription of the literary medium into the film medium using defined terminological expressions and this is made by narratological categories such as storyline, narrator, characters, theme and space-time in particular. At the end there are the different procedures of the two film adaptations analyzed too.

The practical part is a story about a couple who lost a child due to cancer. Jonas works as a scientist who researches depression using hallucinogenic substances. One of the respondents is his wife Olívia, who uses drugs to escape to another world, where she can find her daughter. The skeptical Jonáš finally believes his wife and tries to find a way to bring his daughter back.

Keywords

Theoretical part: Terry Pratchett, *The Hogfather*, *Going Postal*, film adaptation, film, literature, comparison, analysis

Practical part: Relationship, marriage, love, hope, faith, fantasy

Obsah

Teoretická časť	7
Úvod	7
1 Literatúra vo filme	8
2 Adaptácia	9
3 Sir Terence David John Pratchett	11
4 Filmové adaptácie Terryho Pratchetta	12
5 Rozprávač Zeměplochy	13
6 Otec prasátek, The Hogfather	14
6.1 Stručný dej	15
6.2 Rozprávačský postup	15
6.3 Postavy	18
6.3.1 Zuzana Stohelitská	18
6.3.2 Čas-nač-aj	20
6.3.3 Smrť	22
6.3.4 Vedľajšie postavy	25
6.4 Téma	27
6.5 Časopriestor	28
7 Zaslaná pošta, Going Postal	30
7.1 Stručný dej	30
7.2 Rozprávačský postup	31
7.3 Postavy	32
7.3.1 Vlahoš von Rosret	32
7.3.2 Krasomila Adorada Srdénková	37
7.3.3 Nadosah Pozlátko	41
7.3.4 Vedľajšie postavy	43
7.4 Téma	44
7.5 Časopriestor	45
Záver	46
Zoznam použitých zdrojov	48
Praktická časť	50

Teoretická časť

Úvod

Hlavným cieľom bakalárskej práce je komparácia dvoch filmových adaptácií *Otec prasátek* a *Zaslaná pošta* s knižnými predlohami od spisovateľa Terryho Pratchetta. Napriek tomu, že je Pratchett populárnym fantasy autorom, do dnešnej doby boli sfilmované len štyri knižné diela. Z toho dôvodu sa v tejto bakalárskej práci zameriame na dva rozdielne spôsoby transformácie Pratchettových literárnych diel do filmového média. Režisér Vadim Jean, ktorý adaptoval dve Pratchettove literárne diela sa snažil čo najvernejšie priblížiť knižnému pretextu a to v prípade oboch diel knihy *Otec prasátek* a *Barva kouzel*. Z toho dôvodu sa táto práca zameria len na jeden adaptovaný film *Otec prasátek*. Režisér Jon Jones zvolil voľnejší prístup čo posluži v závere práce k zhodnoteniu rozličných filmových postupov.

V dnešnom svete sa stali filmy populárnym médiom, ktoré často vychádza z knižných predlôh. V úvodnej časti bakalárskej práce prehodnocujeme vzťah medzi literatúrou a filmom a uvádzame dôvody, kvôli ktorým sú knižné diela tak populárne pre autorov filmového média. Nasledujúca časť sa zaoberá teóriou adaptácie, v ktorej sú vymedzené terminologické pojmy, ktoré poslužia pri samotnej komparácii. V druhej kapitole odbornej práce je predstavený život a dielo spisovateľa Terryho Pratchetta, ktorá pokračuje podkapitolou venujúcou sa vzniknutým televíznym adaptáciám. V ďalšej časti je definovaný Pratchettov výrazný rozprávač. Primárne sa práca sústreďí na analyzovanie rozdielov medzi knihami a ich adaptáciami. V písomnom jazykovom kóde s humoristickými aspektmi funguje osobitý rozprávač, a preto sa zameriame na to, nakoľko je táto rovina predlohy prevoditeľná do filmovej podoby.

Na príkladoch hlavných a vedľajších postáv si ukážeme, k akým zmenám v procese transformácie došlo a ako sa zmenili vo filmovej verzii charakterové rysy hlavných postáv tak, aby boli atraktívne pre filmového recipienta. Ďalšou témou práce bude reflexia transformácie knižnej ságy, ktorá je okrem postáv prepojená časopriestorom. Filmová sága by preto mohla vytvárať ucelený fikčný svet. Jedným zo segmentov, na ktoré sa v práci zameriame, je uchopenie témy a motívov z knižného média do filmového. Základnými metódami práce je primárne analýza textov a dialógov. Zameriame sa na rozdielny sujet filmovej verzie a pretextu, ďalej na nové dejové línie, ktoré elimináciou niektorých prvkov nastali. V závere porovnáme rozdielny prístup oboch filmových autorov i to, ako sa ich prístupy odlišujú od autora knižnej predlohy.

1 Literatúra vo filme

Námety na televízne, divadelné a filmové diela čerpajú scenáristi a režiséri nielen z vlastnej fantázie, ale často sa nechajú inšpirovať literárnymi predlohami. Vznikajú rôzne adaptácie, ktoré pomáhajú šíriť literárne naratívy vizuálne, a nielen na papieri. Vo svojej odbornej publikácii *Adaptation: Studying Film & Literature*¹ autori John M. Desmond a Peter Hawkes v piatich bodoch definovali, prečo sa literatúra stáva inšpiráciou pre filmy:

Po prvé, literatúra je skvelým zdrojom pre filmy, pretože autor už zavŕšil tvorivý proces vymýšľania postáv, zápletiiek a svetov. Týmto procesom sa adaptácia ľahšie vytvorí, akoby mal scenárista začínať novú prácu²

Po druhé, známe literárne diela mali do kín prilákať vyššie triedy publika, pretože v dobe, kedy začali byť filmy populárne, navštevovala kiná skôr nižšia trieda³

Za tretie, bolo zámerom filmárov odovzdať publiku literárne dedičstvo. Film by tak mal byť pedagogickým prostriedkom a pomocou adaptácií klasických románov by mal vzdelávať nižšiu triedu o literárnych kanónoch.⁴

Vo štvrtom bode sú hlavným dôvodom peniaze, pretože filmové štúdiá dopredu nevedia, či ich film bude úspešný a či sa im vrátia náklady, ktoré do procesu výroby, hercov a marketingu investovali. Preto vsádzajú na známe literárne diela a obľúbených autorov.⁵ Napriek tomu, že Terry Pratchett vedel, že na prvú hranú filmovú adaptáciu zo sveta Zeměplochy nie je televízny rozpočet tak veľký, ako to býva u hollywoodskych filmov, súhlasil. Mohol za to hlavne entuziasmus a jasná vízia režiséra Vadima Jeana.

Posledný dôvod je samotná láska režiséra a scenáristu k literárnemu textu.⁶ To je prípad aj režiséra Vadima Jeana, ktorý sa vyjadril, že sa narodil preto, aby sfilmoval príbehy zo Zeměplochy.⁷ Jedným z najdôležitejších faktorov, ktorý majú film a literatúra spoločný, je schopnosť recipientom zdeliť príbeh.

¹ Desmond, Hawkes 2006, 304 s.

² Tamtiež, s. 14.

³ Tamtiež, s. 15.

⁴ Tamtiež, s. 15.

⁵ Tamtiež, s. 16.

⁶ Tamtiež, s. 16.

⁷ Jean, Pratchett 2007, s. 6.

2 Adaptácia

Samotný pojem adaptácia nestačí na definíciu celého zložitého procesu, v ktorom dochádza pri prepise jedného mediálneho druhu do druhého (v našom prípade pri prepise kníh na filmové plátna). Jedným z negatívnych postojov, ktorý pri pohľade na adaptácie nastáva, sú zmeny, ktoré prepisom literárnych textov do nových médií vznikajú, ako napríklad vynechanie niektorých detailov alebo skrátenie deja. K ľudskej nespokojnosti často stačí fakt, že vzhľad jeho vysnívanej postavy nekorenšponduje s filmovou postavou na plátne.

V adaptácií dochádza k premene z „telling“ na „showing“, Prechod môže okrem zmeny média znamenať tiež zmenu žánru a posun v očakávaní publika.⁸ Otázka, či bol film lepší ako kniha, vyvoláva debaty dodnes. Vzniklo mnoho štúdií a otázkami o zložitosti adaptácií sa zaoberá mnoho teoretikov a akademikov, pričom každý z nich priniesol svoj vlastný pohľad. Analýza rozdielov medzi filmom a literatúrou patrí k podstatným adaptačným štúdiám, v ktorých je veľmi tenká hranica medzi pochopením zložitosti tvorby filmového procesu a vnesením rozsudku nad vzniknutým dielom. Zatiaľ čo v literatúre čitateľ sám vyplňa prázdne miesta, pričom si predstavuje priestor a postavy, kino poskytuje divákovi jasný obrys priestoru a hotové postavy z mäsa a krvi. Úpravy môžu recipientovi uľahčiť porozumenie už prečítaného románu.

Niektorí teoretici sa pokúsili kategorizovať adaptáciu, aby tak zmiernili dychtivosť voči kritériám vernosti. Literatúra bola dlho považovaná za umelecký druh nadradený filmu. Teoretik Robert Stam tvrdí, že staršie umenie je lepšie než mladšie, a pripúšťa, že adaptácia bude považovaná za nevernú, pokiaľ nedokáže zachytiť esenciu a najcennejšie prvky zdrojového textu.⁹ George Bluestone vo svojej publikácii *In Novels to Film* uvádza, že je vzťah medzi filmom a románom nepriateľský. Na prvý pohľad zdieľajú mnoho očividných charakteristických znakov, rozdiely medzi nimi sú však v skutočnosti rozsiahle. Filmové úpravy sa líšia od textov, na ktorých sú založené, pretože zahrnúť každý detail literárneho diela by bolo v najlepšom prípade veľmi ťažké, v mnohých prípadoch takmer nemožné.¹⁰ Veľké romány prešli procesom kompresie, aby sa zmestili do dvojhodinového filmového formátu, zatiaľ čo poviedky si vyžadovali určitú mieru rozšírenia. Starší text môže prejsť procesom

⁸ Hutcheon 2006, s. 27.

⁹ Stam 2005, s. 4.

¹⁰ Bluestone 1966, s. 2.

korekcie, zmenami a doplneniami, ak obsahuje anachronické prvky, ako sú rasové stereotypy, alebo môže byť posunutý do úplne iného prostredia z hľadiska sociálnej alebo trhovej relevantnosti¹¹. Pri tvorbe filmu hrá rolu mnoho faktorov, napr. výkony hercov alebo obmedzený rozpočet. Žilka uvádza štyri terminologické pojmy, ktoré môžu vzniknúť pri transformácii literárneho diela do filmového média:

„Adaptácia sa odlišuje od pôvodného diela uplatnením istých foriem a spôsobov prepisu: 1. eliminácia (vynechanie častí alebo istých prvkov); 2. adícia (rozšírenie pôvodného diela o nové pasáže, prvky, časti); 3. kontaminácia (z viacerých textov sa vytvára nový text); 4. substitúcia, čiže výmena jedného prvku za iný (môžu sa zmeniť mená jednotlivých postáv alebo názvy lokalít).“¹²

Linda Hutcheonová zdôrazňuje, že adaptácie sú autonómne diela a je možné ich interpretovať a oceniť nezávisle od predchádzajúceho textu. Vo svojich vlastných zákonitostiach sú to estetické objekty a preto vernosť prispôbenému textu by nemala byť kritériom úsudku.¹³ Aj keď sa mnoho tvorcov snaží verne zachovať zdrojový text, nie je to prakticky úplne možné. „Zatímco slovo navozuje predstavu, filmový obraz ukazuje smyslově konkrétní realitu.“¹⁴

V poslednej dobe sa však teoretici odklonili od dichotómie filmu a literatúry a začali sa zameriavať na viacsmerne toky naprieč transmediálnym modelom, pričom sa menej sústredili na to, čo sa počas procesu adaptácie stratilo v texte, a viac sa sústredili na to, čo text získal nadobudnutím novej podoby alebo variácie.¹⁵ Teórie intertextuality sa tiež stali ústredným prvkom adaptačnej teórie, pretože používateľ porovnáva upravený text nielen s pôvodným, ale aj s inými úpravami a podobnými textami v prebiehajúcim dialogickom procese. Úspešné adaptácie sa časom menia, prispôbujú sa novým podmienkam, migrujú do nových oblastí a snažia sa zachovať svoju existenciu.¹⁶

¹¹ Murray 2012, s. 41.

¹² Žilka [online].

¹³ Hutcheonová 2006, s. 13.

¹⁴ Mravcová 1990, s. 10.

¹⁵ Murray 2012, s. 41.

¹⁶ Hutcheonová 2006, s. 173.

3 Sir Terence David John Pratchett

Známy ako Terry Pratchett, bol jedným z najúspešnejších a najplodnejších autorov fantasy literatúry na svete, vydal okolo sedemdesiat románov a podarilo sa mu predat' viac ako osemdesiatpäť miliónov kópií.¹⁷ Narodil sa 28. apríla 1948 neďaleko Beaconsfield v Buckinghamshire.¹⁸ Spisovateľsky aktívny bol už vo svojich trinástich rokoch, kedy napísal prvú poviedku *Hádova práca* (*The Hades business*), vyšla v školskom časopise a o pár rokov neskôr v časopise *Science Fantasy*.¹⁹ V sedemnástich rokoch opustil školu a zamestnal sa ako praktikant v miestnych novinách *Buck Free Press*, kde okrem iného písal príbehy pre deti pod pseudonymom strýko Jim (Uncle Jim).²⁰ Pri rozhovoroch v roku 1968 s vydavateľom Petrom Banderom van Durenom nastal prelom, pretože pred ním ležérne spomenul prácu na svojom rukopise. Van Duren spolu s obchodným partnerom Colin Smythe si jeho návrh prečítali a v roku 1971 vyšla kniha *Kobercovia* (*The Carpet People*)²¹, ktorú nielenže napísal, ale aj ilustroval. Na ňu nadviazal svojimi jedinými dvoma čisto vedecko-fantastickými románmi *Temná strana slnka* (*The dark side of the sun*)²², ktorá vyšla v roku 1976, a *Strata*²³, ktorá vyšla o päť rokov neskôr. Posledná uvedená práca predstavila koncept Zeměplochy.²⁴

V roku 2009 ho Alžbeta II pasovala na rytiera. V roku 2007 mu diagnostikovali vzácnu formu Alzheimerovej choroby, čo ho ale nezabrzdilo v tvorbe, a v písaní pokračoval. Príbehy diktoval osobnému asistentovi, alebo využíval softvér, ktorý zaznamenal a prepisoval jeho reč do písomnej formy. Za svoj literárny opus, prínos a vplyv na svet získal Pratchett deväť čestných doktorátov. Neviedol boj iba s chorobou, ale aj bežný boj proti kritikom, ktorí tvrdili, že fantastickú literatúru nie je možné považovať za literatúru. Zomrel 15. marca 2015, podľa hol Alzheimerovej chorobe. Duch a odkaz Terryho Pratchetta však ostáva naďalej v článkoch, diskusiách a knihách, ktoré boli preložené do tridsiatich siedmich jazykov, vrátane českého jazyka, o ktorý sa postaral Jan Kantůrek, z ktorého prekladov budeme v bakalárskej práci vychádzať. Mnohé jeho diela a myšlienky slúžili ako adaptácie pre televíziu, divadlá, filmy, rozhlasové hry, komiksy, grafické romány, hudbu, videá a počítačové hry. Ako inšpirácia pre nové adaptácie slúžia dodnes.

¹⁷ Cabell 2017, s. 16.

¹⁸ Tamtiež, s. 29.

¹⁹ Tamtiež, s. 33.

²⁰ Tamtiež, s. 35.

²¹ Pratchett 2000, 206 s.

²² Pratchett 1997, 192 s.

²³ Pratchett 1997, 261 s.

²⁴ Cabell 2017, s. 45.

4 Filmové adaptácie Terryho Pratchetta

Terry Pratchett publikoval od roku 1983, prvý animovaný film pre deti *Velká jízda* sa dostal na obrazovky v roku 1992. Scenár napísal Brian Trueman a réžie sa ujali Jackie Cockle, Chris Taylor a Francis Vose. Bol vytvorený technikou *stop motion*.²⁵ Ďalším, kto sa pokúsil previesť Pratchettove príbehy na obrazovky, bol producent a režisér Jean Flynn v roku 1997, ktorý uviedol šesťdielny animovaný televízny seriál *Soudné sestry* a sedemdielny animovaný televízny seriál *Těžké melodično*, ktoré boli tiež primárne určené pre detských divákov. Jean Flynn ďalej vytvoril v roku 2006 trojdielnu minisériu *Johnny a bomba*, ktorá však nespadá do príbehov zo Zeměplochy.²⁶ Režisér Jean Vadim bol Pratchettovým veľkým fanúšikom a sníval o prvenstve priniesť hraný film z Úžasnej Zeměplochy na obrazovky, čo sa mu podarilo v roku 2006, v jeho réžii tak vznikol film *Otec prasátek*²⁷ a v roku 2008 film *Barva kouzel* v štúdiu The Mob Film Company vysielaný spoločnosťou Sky One.²⁸ Štúdio The Mob Film Company: Sky 1 sa podpísalo aj pod tretiu dvojdielnu filmovú adaptáciu *Zaslaná pošta* v roku 2010, ktorú zrežiroval Jon Jones a jedným z výkonných riaditeľov bol Vadim Jean.²⁹

Adaptáciu samostatnej fantasy poviedky *Trollí most* sa rozhodla spraviť austrálska spoločnosť Snowgum Films. Pre zabezpečenie väčšej kontroly nad adaptovanými dielami založil v roku 2012 Terry Pratchett nezávislú produkčnú spoločnosť Narrativa, ktorá tak kontroluje obchodné práva, postavy a výtvary zo Zeměplochy. V roku 2019 bola spoločnosť uvedená v produkcii americko-anglického šesťdielneho seriálu adaptovanej knihy *Dobrá znamení*, ktorú napísal Terry Pratchett s Neilom Geimanom, ktorý k nemu napísal scenár a zrežiroval ho Douglas Mackinnon.

Pred založením spoločnosti Narrativa podpísal Terry Pratchett v roku 2011 zmluvu s americkou Prime Focus Production a udelil jej práva na svoje postavy. Scenár mal napísať Terry Jones (*Monty Python*) a Gavin Scott v spolupráci s Terryho dcérou Rhiannou. V roku 2013 zabrzdila BBC projekt z finančných dôvodov. Medzi rokmi 2013-2016, došlo k preveďeniu práv na projekt z BBC Enterprises na BBC America, ktorá projekt od základu zmenila, z kreatívneho procesu vyradila pôvodný tím scenáristov a po Terryho Pratchettovej smrti nezapojila ani spoločnosť Narrativa. BBC America tak mala voľnú ruku a v januári

²⁵ Cabell 2017, s. 173.

²⁶ Cabell 2017, s. 174-175.

²⁷ Tamtiež, s. 177.

²⁸ Tamtiež, s. 179.

²⁹ Tamtiež, s. 180.

roku 2021 odvysielala osem epizód seriálu s názvom *The Watch*, ktoré sa nedočkali pozitívneho diváckeho ohlasu. Spoločenstvo Narrativa, kde je Rhianna spoluriaditeľka a Rob Wilkins výkonný riaditeľ podpísali sériu nových zmlúv so spoločnosťou Moving Pictures a Endeavour Content na vývoj ďalších románov zo sveta Zeměplochy. BBC America ostali práva na Mestskú hliadku, pričom nemôžu využívať prvky z ostatných kníh.³⁰

5 Rozprávač Zeměplochy

Medzi najvýraznejšie znaky, ktoré spájajú diela Zeměplochy, patrí rovnaký fiktívny svet, niektoré postavy a rozprávač, ktorý má zhodné znaky naprieč dielami. Najvýstižnejším rysom rozprávača, ktorý čitateľa sprevádza príbehmi zo Zeměplochy, je humor. Vďaka vtipu, ktorý dominuje v každom texte, si získal Pratchett uznanie po celom svete. Pratchett dokáže narábať s vtipom originálne a predstavuje ho v každej jeho variante, cez prízemnosť až po sofistikovanosť. Recipient sa musí v mnohých prípadoch aktívne účastniť, aby vtip dokázal pochopiť, zapája tak nielen svoju inteligenciu, ale aj svoje všeobecné kultúrne, historické a politické znalosti. Knihy sú okrem vtipných dialógov plné komických a parodických situácií a slovný humor je výrazný najmä v rozprávačskom pásme.

Využíva na to dvojzmysly, nelogické uvažovanie, unifikáciu, naivný aj abstraktný vtip, ako aj opakované vtipy, ktoré sú charakteristické pre danú postavu a mnoho ďalších. Svoj text dopĺňal poznámkami pod čiarou, ktoré poskytujú komický odklon od hlavných naratívov. Môže sa stať, že tieto vysvetlivky čitateľa ešte viac zmätú, akoby si Pratchett uľahoval aj z recipienta. Tým, že takto vstupuje do príbehu a prekrýva sa s rozprávačom, vyvoláva pocit ilúzie reality.

Vyhýba sa kapitolám na základe toho, že rozdeľujú príbeh. Vytvoril nielen vlastný svet, plný rôznorodých postáv, mien, ale aj vlastné názvoslovie a veľmi komplexný originálny výrazový aparát. Interpunkciu využíva ako zdroj humoru. Antropomorfizovaná Smrť vždy konverzuje veľkými písmenami, ako prejav telepatickej komunikácie, zatiaľ čo sa Auditori reality vyhýbajú úvodzovkám. Krysia Smrť, komunikuje len slovom KVÍK, a tiež je písaná veľkými kurzívami. Orangutan, knihovník Neviditeľnej Univerzity sa vyjadruje len pomocou slova Ook a Eek, dokáže však vyjadriť čokoľvek.

Knihy sú bohaté na intertextualitu a mnoho jeho postáv bolo inšpirovaných skutočnými ľuďmi, odkazujúc tak na populárnu kultúru, napríklad Leonardo da Vinci sa stal maliarom a inžinierom Leonardom z Quirmu. Čerpal inšpiráciu z diel J.R.R. Tolkiena, H.P.

³⁰ Morrison 2021 [online].

Lovecrafta a Williama Shakespeara, nájdeme však alúzie aj na novodobú literatúru, ktoré odkazujú ku knihám J. K. Rowlingovej, Dana Browna a iným. Parodoval a satirizoval aspekty kultúry, náboženstiev, politiky, histórie, sci-fi a fantasy, ako aj byrokráciu, finančný systém, odbory, univerzity a veľa ďalších. Intertextovosť využíva k podnieteniu čitateľa premýšľať a hľadať spojitosť s pretextom. Čerpá z Biblie, gréckej mytológie aj artušovských legiend.

Vytvoril škálu hlavných postáv, ktoré sa objavujú naprieč príbehmi, sú to často postavy charizmatické, originálne, nezameniteľné a v príbehoch sa vyvíjajú, dospievajú alebo získavajú iné povahové črty. To dáva čitateľovi pocit určitej reálnosti jeho fikčného sveta, často totiž dokážu prekvapiť. Pratchett odhaľuje ich povahové rysy postupne, čo pôsobí viac autenticky. Vedľajšie postavy sú opísané explicitnejšie, čo sa dá chápať, pretože sa ich v celom cykle Zeměplochy objavuje veľké množstvo. Vo svojich dielach Pratchett využíva a zároveň porušuje stereotypy postáv, typické pre fantasy, čím si tiež získal vo svete čitateľskú obľúbenosť. Preto je pre filmových scenáristov a režisérov veľmi obtiažna úloha a zároveň výzva adaptovať jeho knižné diela, jediná Pratchettova kniha by totiž stačila na niekoľko seriálových epizód.

6 Otec prasátek, The Hogfather

Keď RHI a Sky One odsúhlasili rozpočet mohol Vadim Jean začať dvojročné natáčanie filmovej adaptácie. Napriek tomu, že do tej doby filmy len režíroval, dostal od producentov súhlas napísať k adaptácii scenár, spleť dejové línie mu pomohol napísať scenárista Phil Parker. Scenár od prvých krokov sledoval Pratchett a zasahoval doň.³¹

Filmová adaptácia je rozdelená na dve časti a natáčalo sa vo Veľkej Británii s filmovou spoločnosťou The Mob. Vadim Jean sa snažil čo najvernejšie držať knižného pretextu, zachovať čo najviac vtipných dialógov, humorných pasáží a celkovú atmosféru príbehu. K dôvodu vernosti prispieva fakt, že svoj scenár konzultoval s autorom predlohy a sám filmovú adaptáciu režíroval. Napriek tomu, že sa snažil dielo verne adaptovať musel prepísať niektoré pasáže, zredukovať dialógy a eliminovať vedľajšie postavy, uplatnením určitých foriem, ktoré si ukážeme na konkrétnych príkladoch. Cez stručný dej sa pozrieme na postavy, rozprávača, tému a časopriestor.

³¹ Jean, Pratchett 2006, s. 6.

6.1 Stručný dej

Príbeh sa začína večer pred sviatkom Prasačej hliadky. Vnučka Smrti, Zuzana, pracuje ako vychovávateľka dvoch detí, Violy a Gábina. V tej dobe sa Auditori reality rozhodnú zrušiť Otca prasátek, ekvivalent Santa Clausa, pretože nezapadá do ich usporiadaného pohľadu na vesmír. Je to prvý krok k vylúčeniu viery vo všetky antropomorfné presonifikácie od Víly zubničky, až po Smrť. Na túto prácu bol najatý vrah pán Čas-nač-aj. Keď si Smrť uvedomí, že Otec prasátek zmizol, musí zasiahnuť, pretože vie, že pôvodná viera v Otca prasátek bola tá, kvôli ktorej ráno vychádzalo slnko. Žiadny Otec prasátek by sa tak rovnal žiadnemu novému dňu. Prezlečie sa za Otca prasátek a rozdáva deťom darčeky. Jeho vnučka Zuzana sa snaží vypátrať, kto za zmiznutím stojí, pomáhajú jej pri tom rôzne postavy zo Zeměplochy, Výsměšek, Oh boh kocoviny, Havran. Dostane sa až do hradu Víly zubničky, kde sa jej podarí zhodiť Čas-nač-aje cez zábradlie vysokej veže, ktorá je však v inej dimenzii a Čas-nač-aj sa prepadá do Neviditeľnej univerzity, a pád prežije. Zuzanina práca neskončila, spolu s dedom Smrťom musí zachrániť Otca prasátek pred Auditormi a stretnúť sa s Čas-nač-ajom v poslednom boji.

Fabula filmu aj literárneho diela je rovnaká. Sujet sa líši. To, čo v knihe čítame lineárne za sebou, nám film ukazuje v scénach pridaním nediegetického materiálu.

6.2 Rozprávačský postup

Filmová adaptácia a kniha sa odvíjajú viac-menej chronologicky. Jean i Pratchett recipienta postupne zoznamujú s hlavnými postavami, okolo ktorých sa točí dejová línia. Pratchett vo svojom diele nepoužíva kapitoly, ale rozdeľuje pasáže odstavcami, zo začiatku nám tak odstavce ukazujú iný priestor, postavu a inú dejovú líniu. Neskôr sa už budú dejové línie prelínať.

Úvod oboch diel začína netelesným rozprávačom, ktorý nás zoznamuje so svetom Zeměplochy, na scéne divák vidí vesmír, cez ktorý sa plaví korytnačka A'Tuin, a na jej pancieri stoja štyri obrovské slony nesúce Zeměplochu. Kamera diváka berie cez more a zasnežené hory, až k najvyššej veži Umenia Neviditeľnej univerzity, prechádza nad temné uličky. Celú dobu diváka sprevádza voice-over, zoznamuje diváka so zimným vianočným sviatkom, v ktorom nosí postava deťom cez noc darčeky, predvečerom sviatku Prasačej hliadky. Pôvodný text autora je kumulovaný a redukovaný do kratšieho textu, vynechaný je opis Čas-nač-aja a akademikou Neviditeľnej univerzity:

Všetchno někde začíná, i když s tím tvrzením mnoho fyziků nesouhlasí. Existuje neustála touha po nalezení kde, kde to všechno začalo. Ale ještě předtím vznikala Zeměplocha, aby se mohla vydat na svou cestu vesmírem na hřbetech čtyř slonů stojících na krunýři obrovské želvy A'Tuin.³²

Tento úvodný vstup zoznamuje diváka so svetom Zeměplochy a nachádza sa v prvej aj druhej časti filmu, zmienka o A'Tuin sa vyskytuje vo veľkej časti kníh zo Zeměplochy, až na knihu *Zaslaná pošta*³³, ktorá ju ale do úvodnej filmovej adaptácie zaradila. Ďalej pokračuje hlas textom, ktorý sa v literárnom pretexte nevyskytuje. Prišlo k adícii kvôli tomu, aby bol divák oboznámený s priestorom a časom, v ktorom sa príbeh odohráva.

A tak náš příběh začíná v Ankh-Morporku, městě vznešeného Ankhua a zkaženého Morporku, největším městě Zeměplochy, v městě kde je magie jen jedním z povolání, a kde se tyčí věž Univerzity pro mági nad všemi úzkými temnými uličkami. Náš příběh začíná během jednoho zimního svátku, kretý sa až pozoruhodne podobá vašim svátkům. Bylo to tedy v predvečer, svátků Prasečí hlídky.³⁴

Vidíme mesto, uličky a cez okno kamera diváka dovedie do izby, kde Zuzana číta deťom rozprávku. Táto scéna je v knihe popísaná až neskôr, týmto prepojením zredukoval Jean film o časovo nadbytočné scény. Text, ktorý Zuzana deťom číta, je totožný s textom v knihe. Pri rozhovore došlo ku kontaminácii, pretože v knihe sa deti skepticky pýtajú, či darčeky nenosia rodičia. Táto pasáž bola prevedená do obrazu bez slov. Deti v jednej scéne vidia svojho otca, ako im dáva do pančúch darčeky. Hneď v úvode prebieha dialóg, ktorý divákovi napovedá motív viery, ktorý ho sprevádza celým príbehom.

Vo filme sa Tylda pýta: *No, opravdu chodí?*

Gábin: *A kdy přijde sem?* (Gábinova replika je pridaná.)

Zuzana: *Záleží na tom, když stejně dostanete dárky?*

Tylda: *Jo.*

Zuzana: *No, pokud na Otce prasátek nevěříte, žádné dárky nedostanete.*

Po tomto rozhovore nás kamera cez okno berie do ulíc Ankh-Morporku, sprevádza ju hlas voice-overa. Rozprávač ustupuje a v prvej časti filmu sa objaví už len raz. Diváci sledujú film bez komentára. Humor tak ostáva len na dialógoch, monológoch hlavných postáv a na zobrazených vtipných scénach.

³² Jean 2006 [film].

³³ Pratchett 2005, 521 s.

³⁴ Jean 2006 [film].

Pratchettov jazykový kód je ľahko prevoditeľný do filmového obrazu, napr. potom, čo nás kamera berie do vnútra budovy cechu vrahov, sprevádzaná voice-overom, sleduje divák zbrane, busty a portréty inhumovaných ľudí. V knihe sa o opise cechu dozvedáme z vnútorných myšlienok Čas-nača-ja. Tu je jeho vnútorný monológ prevedený do obrazu. Divák si vďaka vyobrazenému honosnému prostrediu, zlatému štítku a informácii na ňom napísanej môže všimnúť, že cech vrahov má určitú úroveň. O tom svedčí aj ďalšia scéna, do ktorej sa kamera prelína a to je pracovňa Lorda Odkragliho, skoro dokonale identická s popisom v knihe. Lorda Odkragliho v pracovni navštívia Auditori reality, priesvitné bytosti, vznášajúce sa vo vzduchu. Dialóg bol redukovaný na najpodstatnejšie informácie, pranie zrušiť Otca prasátek. Informáciu o tom, koho majú zlikvidovať, dostal Lord Odkragli v knihe tak, že sa mu na stole objavil portrét Otca prasátek. Vo filme sa mu zjavil obrázok, ale došlo k prelínačke a divák tak môže sledovať živého Otca prasátek pri rozdávaní darčiekov, došlo tu k adícii, pretože v knihe sa takáto scéna neobjavuje. Zaujímavou živou kamerou sa tak jazykový kód dostáva do obrazu. Podobne sú prevedené aj vnútorné monológy a polopriama reč do priamej reči. Napríklad veta, ktorú si Lord Odkragli pri rozhovore s Čas-načajom v duchu pripomína, je prevedená do priamej reči:

Čas-nač-aj: [...] *že sir nedýchá, jsem si ověřil zrcátkem, přesně podle instrukcí.*³⁵

V knihe: „V tom okamžiku si Odkragli v duchu připomněl hlavu sira Jiřího ležící skoro dva metry od těla.“³⁶

Vo filme Lord Odkragli: *Ovšem jeho hlava byla v tom okamžiku od těla vzdálená několik stop.*³⁷

S voice-overom sa stretávame v úvode prvej aj druhej časti. Sledujeme rovnakú scénu plávajúcej sa A-Tuin vesmírom. Druhá časť naväzuje na prvú časť hlasom voice-overa, kamerou sa dostávame do hradu Víly zubničky, kde skončila časť prvá. Divák je tak uvedený do problému a vie sa rýchlo s pomocou voice-overa zorientovať:

*To nás nyní přivádí do hradu Víly Zubničky, kde dětské zuby získaly díky magii nebezpečnou moc. Takže náš příběh začíná být daleko spíš více než méne o krvi.*³⁸

³⁵ Jean 2006 [film].

³⁶ Pratchett 1998, s. 24.

³⁷ Jean 2006 [film].

³⁸ Jean 2006 [film].

6.3 Postavy

Hlavné postavy v literárnom diele Pratchetta sa podarilo Jeanovi vystihnúť. Môže zato Pratchettova schopnosť svoje postavy charakterizovať pomocou dialógov a vnútorným opisom, väčšina jeho postáv je originálna a vykazuje charakteristické rysy. Vo filmovej adaptácii hrajú úlohu dialógy, akcie, kostýmy a hlavne schopnosť vybraných hercov. V knihe *Otec prasátek* nájdeme niekoľko vedľajších postáv, ktoré boli z filmu eliminované, z dôvodu časového obmedzenia a zložitého digitálneho spracovania. Napriek tomu Jean divákovi na pochopenie príbehu niekoľko z nich do filmu zaradil.

6.3.1 Zuzana Stohelitská

Zuzana je jednou z hlavných postáv deja a sama je jeho hýbateľkou. Vzhľad Zuzany v knihe popísaný nie je, čitateľ len vie, že jej vlasy sa sami zväzujú do úhladného uzlíku, keď je v normálnom svete a keď sa nachádza v inom časopriestore tak sa jej drdol povolí a trčia jej z neho nepoddajné pramene. Režisér Jean sa snažil držať popisu Zuzany Stohelit z pretextu a do filmu obsadil herečku Michelle Dockery (*Panství Downtown*). Vo filme tak divák vidí vysoké, chudé dievča s blond vlasmi, ktoré narúša jeden čierny prameň. Obľubuje čiernu, do ktorej sa aj oblieka a snaží sa zaradiť do normálneho sveta, preto sa zamestná ako vychovávateľka dvoch detí, Tyldy a Gábina, v rodine Kamašíkových.

Charakterom je Zuzana veľmi rozumná a praktická. Ako adoptívna vnučka Smrt'á zdedila niektoré nadprirodzené schopnosti, napr. vidí strašidlá, ktoré normálne dospelé osoby vidieť nemôžu, dokáže zmeniť hlas, a tak ako Smrt'ove repliky sa píše aj jej repliky veľkými kurzívami, dokáže zastaviť čas a prechádzať cez dvere. Napriek tomu, že sa snaží žiť normálny život, vždy sa vďaka dedovi Smrt'ovi do niečoho zapletie.

Film dokázal zachovať a vykresliť nielen jej vzhľad, ale aj jej povahu. Zo scén, ktoré divák na obrazovke o Zuzane vidí, môže vydedukovať, že nie je úplne „normálna“ bytosť z dôvodu, že vidí strašidlá, ktorých vo filmových scénach vyťahuje kvôli deťom kutáčom z pivnice alebo spod postele. Pri tom, ako s jedným z nich vedie dialóg, v ktorom ho žiada, aby opustil ich dom, kamera detailne zaberie jej tvár, vonku zahrmlí blesk a osvetlí polku jej tváre, ktorá sa digitálnym efektom zmení na tvár Smrti, s modrým okom. Divák si tak môže spojiť, že sú tieto postavy niečím prepojené. Jean divákovi postupne odkrýva všetky jej schopnosti.

V úvode filmu sa objavuje scéna, pri ktorej jej na okno pristane havran a ona ho posielala preč so slovami: „*Bež pryč, já už tyhle věci nedelám.*“³⁹ Divák môže vytušiť, že dokáže rozprávať so zvieratami, a že sa s havranom už v minulosti stretla. Vynechanie niektorých Zuzaniných výstupov v knihe nahradil Jean efektívnymi scénami, napr. keď stojí pred hodinami, čas zastaví a ona prechádza ulicou, kde sú nehybné nielen postavy, ale aj snehové vločky. Dokáže sa pomocou Smrt'ovho koňa Truhlíka dostať do dedovho domu a do hradu Otca prasátek a zámku Víly zubničky. Divák nesleduje len jej nadprirodzené schopnosti, ale môže vypozerovať aj jej meniace sa správanie voči dedovi Smrt'ovi, ku ktorému je najprv veľmi nedôverčivá, nahnevaná a podozrieva ho zo smrti Otca prasátek.

Zuzana: *Je to čas, kdy se lidé snaží chovat lidsky a nestojí o žádného kostlivce, a dodávám, že ne takového, co má falešný vous a břicho si vycpal falešným polštářem.*⁴⁰

Nielen rozhovor medzi nimi dvoma dáva tušiť jej postoj k nemu, substituie to aj výraz jej tváre a tón hlasu. Všetko sa mení, keď začne sama pátrať a rozkrývať, čo za zmiznutím Otca prasátek naozaj stojí. Tým sa v závere mení aj jej postoj k dedovi. Pochopí, že napriek tomu, že ju vedome zaplietol do problému s Otcom prasátek, myslel to dobre a snažil sa zachrániť svet. Záverečná scéna je tak veľmi dojímavá, pretože od deda Smrt'a dostáva prianie.

Zuzana: *Dedečku, proč jsi to všechno dělal?*

Smrt': *Lidské bytosti dělají život tak zajímavým. Vždyť ve vesmíru plném úžasných překvapení dokázali vymyslet nudu. Uchvacující.*

Zuzana na konci: *Dědečku, hezké svátky.*⁴¹

Film končí záberom na Smrt'a, ktorý praje všetkým pekné sviatky, kniha končí pasážou, kde vystupujú žobráci. Jean tak uzatvoril film dojemnou scénou, ktorá sa hodila do vianočného obdobia.

Vo filme sa objavila scéna, pri ktorej Zuzana klusá na diviakovi, ekvivalent Otca prasátek, pred psami, ktorí stvárňovali Auditorov. Potom, čo sa im podarilo preskočiť priekopu, uštvaný diviak padá, Zuzana doň bezmocne buší a vo filme sa od zúfalstva rozplače. V knihe svoje pocity potlačí.

³⁹ Jean 2006 [film].

⁴⁰ Jean 2006 [film].

⁴¹ Jean 2006 [film].

„Cítila, jak se někde v ní zvedají vzlyky. Malá částka Zuzany, ta která přihlížela, vychovatelka vnitřního dítěte, jí tvrdila, že je to jen vyčerpání, napětí a pokles hladiny adrenalinu. Nebude přece plakat nad zabitým čunětem.“⁴²

Jean nenechal Zuzanu rozplakat' len preto, že chcel ukázať jej citlivú stránku, ale aj preto, že by jej potlačovaný plač ťažko vo filme stvárnil.

Niekoľko Zuzaniných knižných pasáží bolo eliminovaných, ale došlo aj k adícii, kedy Zuzana vešia deťom na krb pančuchy a zadáva sa na detský obrázok, na ktorom je vodovými farbami namaľovaný dom, Zuzana počuje hlas, ktorý volá o pomoc, ale ona zatiaľ netuší, komu patrí. Scéna sa premení a divák sa spojením hlasu kričiaceho o pomoc dostáva do zámku Víly zubničky, kde je konkrétne vidieť, že prosiacou osobou je Víla zubnička. Divákovi tak môže vypozerovať, že Zuzana má veľmi dobre vyvinutú intuíciu a vie, že sa niečo deje.

Vo filme došlo k adícii, pretože eliminované časti knižného sujetu museli nahradiť jednoduchším sujetom. Vo filme sa zjaví v Neviditeľnej Univerzite opitý študent s prilbou na hlave v tvare zubu, prilba mu spadne a Oh boh kocoviny na jej vnútornej strane prečíta, že ju majú vrátiť do hradu Víly zubničky. Vtedy si Oh boh kocoviny spomenie, že k nemu v hrade Otca prasátek prišiel škriatok, flashbackom sa tak divák dostáva do hradu Otca prasátek, kde stojí škriatok a hovorí: *Konečne prítrž tomu večnému zotročovaniu pomocníčkú všetch pohádkových bytostí, včetně Víly zubničky.*⁴³

Arcikancelár Výsměšek si nakoniec pýta radu od Hexa, ktorý mu povie polohu zámku Víly Zubničky. Kde to je, sa divák nedozvie, pretože v ďalšom zábere kráča Zuzana s Oh bohom kocoviny chodbou k Truhlíkovi, zamáva Smrt'ovým mečom a odchádza. Oh boh kocoviny sa pripája so slovami: „*Může to být nebezpečné. Nevěřím, že je tam dobrovolně. Myslíš, že bys byl co platný v boji?*“ „*Samozřejmě. Dokážu lidi pozvracet!*“⁴⁴

Táto replika sa nachádza aj v knihe. Napájajú sa tak dva rozdielne sujety filmu a knihy.

6.3.2 Čas-nač-aj

Postavu Čas-nač-aje stvárnil Marc Warren (*Podfukáři*). V knihe je popísaný ako mladík s vzhľadom dieťaťa, ružovými lícami a otvorenou priateľskou tvárou, ktorá sa neustále usmieva. Tento vzhľad však znehodnocovali jeho oči a divák si vo filme nevie vybrať, ktoré

⁴² Pratchett 1998, s. 380.

⁴³ Jean 2006 [film].

⁴⁴ Pratchett 1998, s. 248.

oko je viac znepokojujúce. Jedno oko bolo nahradené sklenenou buľvou s veľkou hnedou zornicou, jeho druhé vlastné je modré, ale jeho zornička je len veľmi malá pichľavá bodka.

Napätie tejto postavy je v knihe popísané z myšlienok a úvah o ňom z pohľadu iných postáv. Vo filme divákovi napätie vyvoláva kamera. Pri prvej scéne divák netuší, ako sa dostal Čas-nač-aj do pracovne Lorda Odkragliho, netušil to ani on sám, čo môže divák postrehnúť z jeho udiveného výrazu. Kamerou sa priblížime až k postave sediacej na koberci, ktorá hladká psa, kučeravá hlava sa v detaile otáča a divák tak vidí jeho oči, čo zvýši tenziu celej scény.

Postava je vystihnutá dobre a to nielen dialógmi, ktoré vedie, ale hlavne jeho mimikou tváre, ktorá sa podarila dobre uchopiť hercom, ktorý ho stvárnil. Pokrivený charakter môže divák sledovať počas celého filmu. Prezradí o sebe, že nemá kamarátov a nezabíja pre peniaze, ale pre potešenie a uznanie. Pôsobí však veľmi elegantne a pokojne. Vo filme je veľmi dobre vidieť, že presne vie, čo robí. Neprekvapila ho ani zadaná zákazka na zlikvidovanie Otca prasátek, vyzeral, akoby na tú chvíľu čakal. Jeho detský vzhl'ad odráža aj časť jeho postavy, pretože vidí Smrť'a, ktorého dokážu vidieť len deti a ľudia s nadprirodzenými schopnosťami. V jednej chvíli sa vo filme Zuzane podarí ho zneistiť. Táto pasáž je zredukovaný dialóg z pretextu.

Zuzana: Myslím, že vás znám, Čas-nač-aji, vy jste to zlé dítě, jehož se všichni bojí.

Čas-nač-aj: Benjo, něco jsem ti řekl.

Zuzana: To dítě, které nevidí rozdíl mezi tím, když hodí po kočce kámen, nebo když ji zapálí.

Čas-nač-aj: Bud' už zticha, chyt' ji, Banjo!

Zuzana: Ten ošklivý malý kluk, co kouká panenkám pod sukni.⁴⁵

V tomto momente môžeme pozorovať, ako stráca Čas-nač-aj nad sebou kontrolu. Pri tom, ako núti jedného zo svojich zločincov, aby Zuzanu chytil a ten mu neustále opakuje, že mu mama vravela, že sa dievčatá nebijú, stráca kontrolu úplne.

Banjo: Máma říkala.

Čas-nač-aj: K čertu s vaší mámou!⁴⁶

Pokoj si zachováva aj po tom, čo mu dá Zuzana facku a on prepadá cez zábradlie, neskôr sa objaví v izbe Tyldy a Viléma, kde sa stretne so Zuzanou a Smrť'om, vystupuje stále sebavedome. Potom, čo ho zasiahne kutáč, mu po tvári tečie z normálneho oka slza, z umelého krv

⁴⁵ Jean 2006 [film].

⁴⁶ Jean 2006 [film].

a on sa udivene pýta: *Přece nemohl proletět, máš přece tolik žeber.*⁴⁷ Táto replika sa nachádza aj v pretekte a Jean zanechal ďalší z Pratchettových vtipov. Ďalším vtipom je vo filme zanechaná presná replika z knihy, ktorá takisto vystihuje Pratchettov humor.

Čas-nač-aj chytí jedného zo strážcov a hovorí mu: *Já jsem tvá nejhorší noční můra!*

Strážca: *Myslíte tu s obrovskou hlávkou zelí a vířící věci s čepelemi?*⁴⁸

Tento vtip patrí k častým ukážkam Pratchettovho humoru.

Prvá časť filmu končí kontamináciou, striedajú sa scény Čas-nač-aja, ktorý sa s napriahnutými rukami otáča nad začarovanými zubami a usmieva sa, so scénami, kedy divák sleduje, ako sa pomocou začarovaných zubov rozpadá hrad Otca prasátek. Druhá časť sa po voice-overovom príhovore otvára scénou v zámku Víly zubničky.

6.3.3 Smrť

Postava antropomorfovej personifikácie, teda stelesnenie smrti v ľudskej podobe, je jednou z najobľúbenejších postáv Zeměplochy. V knihe *Otec prasátek* jeho vzhľad popísaný nie je, Jean si pomohol popisom z predošlých kníh. Na obrazovkách divák sleduje vysokého kostlivca v plášti s kapučnou na hlave a kosou v ruke. V prázdnych lebečných bulvách žiaria dve modré svetielka. Hlas mu vo filme prepožičal Ian Richardson, ktorý hral v televíznom seriáli BBC, do filmu bola pridaná replika Richardsona ako alúzia na seriál *Dom z kariet*, ktorá sa v knihe nevyskytuje: *Možná jsi myslíte, že mně to už napadlo, ale nemohl jsem to komentovat.*⁴⁹

Ian Richardson bol hlasom nielen Smrti, ale aj úvodným rozprávačom. Na rozoznanie medzi týmito dvoma hlasmi bol vo filme hlas Smrti podkreslený ozvenou. Ako už bolo zmienené v knihách, je Smrťova reč zvýraznená veľkými kurzívami, čo vo filme odrážal aj zmenený hlas. Fakt, že Smrť nerozpráva, bolo vo filme ťažké ukázať, divák si to môže vydedukovať len z toho, že počuje slová, ale Smrť nehýbe čelústou.

Po jeho boku je vo veľkej časti filmu pomocník Albert, do role bol obsadený herec David Jason, ktorý si v druhom Jeanovom adaptovanom filme *Barva kouzel*⁵⁰ zahral postavu Mrakoplaša. Znamená to, že sa filmoví tvorcovia adaptácií nesnažili prepojiť postavami príbehy zo Zeměplochy.

⁴⁷ Jean 2006 [film].

⁴⁸ Jean 2006 [film].

⁴⁹ Jean 2006 [film].

⁵⁰ Jean 2008 [film].

Vo filme došlo k substitúcií, vymenili a pridali sa niektoré scény, ktoré sa v knihe nenachádzajú, napr. scény, kedy berie Smrť postupne presýpacie hodiny, v ktorých dochádza živému človeku piesok, sa striedajú so scénami zo zámku Víly zubničky, kde sledujeme, ako banda Čas-nač-ajových zločincov likviduje strážcov. Divák v paralelných scénach vidí umierať strážnika a v prestrihu Smrť, ktorý berie do rúk jeho prázdne hodiny. Adičná scéna, ktorá sa v pretekte nevyskytuje, je scéna z jeho domu, kde prechádza Smrť pomedzi časomerače, otáča sa na zvuk krokov, ktoré prichádzajú z rohu, ale divák zatiaľ netuší, komu patria, vyvoláva to napätie, až do chvíle, kedy sa na scéne objaví Albert.

Smrť mu vraví: *Alberte, něco je špatne.*

Albert: *Tohle je hala bájných tvorů. Jak může někdo z nich zemřít?*

Smrť prechádza regálom časomeračov, ktoré sú označené menom a postupne ich vymenováva: *Kačer svátku pečené duše, Víly zubnička, Otec prasátek. Jémíne.*

Albert: *Jémíne, jémíne.*

Smrť: *Alberte! Možná nám nezbyvá moc času.*⁵¹

Tieto scény v knihe popísané nie sú, boli pridané Jeanom na lepšie pochopenie toho, že Otcovi prasátek vypršal piesok a preto zmizol zo Zeměplochy. Eliminovaných bolo veľa Smrťových pasáží, v ktorých sa pokúša pochopiť sviatky, ale vykladá si ich stále svojským spôsobom a to tak, že by každému daroval, čo si praje. Transformovaná bola scéna, ktorá koncentruje jeho vnímanie do jednej scény a tým poukazuje na jeho milosrdenstvo voči ľuďom. V rukách Smrti sa objavia hodiny a on sane stočí nad uličku, kde divák vidí dievčatko ležiace na schodoch. Repliky boli zachovalé, ale vypadla z nich časť, v ktorej sa čitateľ dozvedel, že je to dievčatko so zápalkami, odkaz na poviedku Hans Christiana Andersena. Knižné presné znenie je:

„Ale... malá holčička, prodavačka zápalek, která umírá na sněhu, je právě součástí toho, čemu se říká duch Svátku prasečí hlídky,“ snažil se Albert zoufale. „Pochopte, lidi se o tom doslechnou a říkají: ‚No, my jsme na tom hůř než oloupanej banán, k jídlu nemáme nic víc než bláto a starý boty, ale pořád ještě jsme na tom líp než ta chudák holka, co prodávala ty sirky.‘ Díky tomu pomyšlení jsou šťastní a vděční za to, co mají, chápete?“⁵²

Vo filme je táto replika vynechaná o slová: „prodavačka zápalek“ a „co prodávala ty sirky“.

Albert: *Ale chudá holčička, co umírá na sněhu, je právě součástí Svátku prasečí hlídky,*

⁵¹ Jean 2006 [film].

⁵² Pratchett 1998, s. 193.

*pane.*⁵³

Alúziu na Andersona si tu divák dokáže spojiť aj bez vynechaných slov. Potom, čo zachráni dievčatko, mu Albert hovorí: *Tohle ale nesmíte dělat.*

Smrt': *Otec Prasátek může, Otec Prasátek dává dárky, neexistuje lepší dar než budoucnost.*⁵⁴

Albert si od zúfalstva odfrkne, ostáva sám pri schodoch a je mu pridaná replika: *A dost, už mám toho skřítkování plný zuby*⁵⁵.

Odchádza preč a vo filme sa už neobjaví. Táto scéna bola do filmu pridaná aj z dôvodu, aby sa postava Alberta logicky vytratila. V knihe sa neobjaví až do scény, kedy Smrt' navštívi mágov Neviditeľnej univerzity. Pratchettov humor bol zanechaný aj v scéne, v ktorej umrel kočiš Norbert, z mŕtveho tela vystúpil jeho duch a objavil sa Smrt'.

Norbert: *Vždyť jsem dělal všechno, co mi řekl, tak proč to udělal, mohl mě zabít.*

Smrt': *Ano.*

Norbert: *Dyž jsou tak chladný noci, vozím sebou šnaps. Jak tohle vysvětlím, že jsem nechal náky lidi ujet svým vozem, a jistě dostanu padáka.*

Smrt': *No, myslím, že pro vás mám alespoň jednu dobrou zprávu, Norberte, ale na druhé straně pro vás mám i nějaké zprávy špatné.*⁵⁶

Vtipná situácia, v ktorej si Norbert neuvedomuje, že umrel a stojí pred Smrt'ou, ktorú sa rozhodli autori zanechať, patrí k Pratchettovmu typickému humoru.

Zredukovaná bola Smrt'ova jazda so Zuzanou na Truhlíkovi, za diviakom, kontaminovaná bola veľká časť textu do nadpodstatnejších informácií.

Zuzana: *A ten kanec je.*

Smrt': *Ano, tak Otec prasátek začínal.*

Zuzana: *A ti psi?*

Smrt': *To nejsou skuteční psi. Jestli ho dostihnou, tak nejenže zemře, on ani nikdy nebude.*

Zuzana: *Tak je zastav.*

Smrt': *To je záležitost lidí, Auditori už jsou zoufalí, chtějí ho zničit za každou cenu.*⁵⁷

⁵³ Jean 2006 [film].

⁵⁴ Jean 2006 [film].

⁵⁵ Jean 2006 [film].

⁵⁶ Jean 2006 [film].

⁵⁷ Jean 2006 [film].

Tento rozhovor bol zredukovaný a repliky boli vybrané z dlhších monológov Smrťa, ktorý v nich Zuzane vysvetľoval, kto sú to Auditori a prečo nevyjde slnko, ak ho dostihnú. Popísal jej ich antipatie voči ľudstvu na organizmoch, ktoré boli z filmu eliminované.

Film uzatvára Smrť s obchodníkom, ktorého si zahral Terry Pratchett. Albert v jednej scéne spomína, že ako malý chlapec túžil po húpajúcom koni, ktorého videl vo výklade. Jeho rodina však bola chudobná, a tak dostal od otca len zmenšenú figúrku. Záverečná filmová scéna, ktorá sa nachádza aj v knihe, je Smrť, ktorý kupuje hojdacieho koňa od predavača hračiek, a za oknom stojí malý Albert. Flashbackom sa tak divák vrátil do scény, kde Albert na túto udalosť spomína. Je to jedna z posledných knižných pasáží. Záver knihy uzatvárajú žobráci, ktorý boli z filmu eliminovaní.

Napriek tomu, že má postava Smrťa v knihe oveľa viac pasáží, monológov a vtipných scén, nezanechal Jean len to podstatné, čo potrebuje divák na pochopenie fabule vedieť, ale aj niekoľko vtipných scén z obchodu, kde prezlečený Smrť za Otca prasátek počúva detské priania. Čitatelia jeho kníh vedia, že jeho postava nie je neviditeľná, väčšina ľudí ho len odmieta vidieť. Čo mohol divák vytušiť vo filmovej scéne v obchode s hračkami, kde sa baví s majiteľom, a ten sa pri pohľade do Smrťovej tváre ani nepozastaví. Divák mohol vidieť jeho súcit nad ľudskými bytosťami a to, že mu na fiktívnom svete záleží.

6.3.4 Vedľajšie postavy

Nakoľko je film obmedzený časom a finančnými prostriedkami, muselo byť niekoľko postáv eliminovaných a niektoré z nich prešli substitúciou, napr. Čas-nač-aj sa v pretexte stretáva s piatimi zločincami: Broskyňa, Pletiploť, Kočičák, bratia Benjo a David Medzinama. Pripojí sa k nim mág Křivomus. Vo filme boli postavy eliminované na troch: Pletiploť a bratov Benja a Davida Medzinama. Tým, že sa zredukovali na troch, boli eliminované aj dialógy medzi postavami. Vo filme sa k nim v krčme pridáva najlepší zámočník Ankh-Morporku, pan Záhněda, v pretexte sa k nim pridá neskôr. Z toho dôvodu boli pridané repliky, ktoré túto postavu predstavili. Substitúciou a kumuláciou postáv na jedno miesto sa vyhli zbytočným scénám, kde by museli ukázať, ako sa k nim pan Záhněda pripojil.

Elimináciou postáv došlo v zámku Víly zubničky k substitúcií. Zámok Víly zubničky kumuluje detskú vieru a preto sa v zámku začnú objavovať tiene, ktoré hľadajú nočné mory a odrážajú strach zločincov z ich detských čias. V knihe Kočičák záhadne zmizne a ostanú len topánky. Elimináciou tejto postavy sa táto pasáž vo filme neobjaví. Broskyňa sa bojí strašidla Šmikmalíka, ktorý deti ostrihá zato, že si cmúľajú palec. Vo filme došlo k substitúcií, pretože Šmikmalíka sa bojí Křivomus, a preto prevzal aj Broskyňove repliky. V knihe

sa Křivomus obáva Ruperta, chlapca, ktorý ho na škole šikanoval. Divák sleduje tieň po oboch stranách Křivomusa, ktoré vyzerajú ako obrovské nožnice a detailný záber na krátku chvíľu zaberie nožnice, ktoré mu precviknú koniec jeho kúzelníckej čapice. Divák viac nevidí, môže si len domyslieť, že postava Křivomusa bola rozstrihaná. V knihe je Šmikmalík popísaný takto:

„Vypadal trochu jako pštros a trochu jako ještěr stojící na zadních nohou, ale docela a úplně jako něco, co se od hlavy až k patě skládá ze samých čepelí. Při sebemenším pohybu se tisíce kovových ostří pohnulo a udělalo šmik, šmik.“⁵⁸

Z dôvodu obtiažneho digitálneho spracovania, bola táto nočná mora naznačená len v tieni, a to len v podobe veľkých nožníc.

Napriek tomu, že hrali mágovia určitú významnú úlohu, bolo ich pôsobenie vo filme marginalizované, z toho dôvodu by sme ich mohli radiť skôr k vedľajším postavám. Arcikancelára Neviditeľnej univerzity stvárnil Joss Ackland. V knihe sa objavuje hneď na začiatku, kedy sa snaží otvoriť zabeďnené dvere do zabudnutej kúpeľne. Vo filme je ponechaných niekoľko vtipov a alúzií, napríklad, keď mágovia čakajú na Otca prasátek.

Výsměšek: *Myslíte, že naděluje opicím dřív než lidem?*

Ctibum: *To je zajímavá myšlenka, pane, totiž to z velké části odpovídá mé teorii, že lidé nejspíš pocházejí z opice. Je to smělá teorie, která kdyby mi příspěvkový výbor poskytl prostředky na plavbu kolem Ostrovu, tak bych měl...*

Výsmešek: *Já tím myslel, že by mohl doručovat podle abecedy.*⁵⁹

Alúzia na Darwinovú teóriu a cestu na Galapády, ktorá je vtipná kvôli Výsměškovmu sarkazmu. On a jeho skupina akademikov so strojom Hex, sú dôležitým pojítkom na pochopenie príčiny, prečo sa na Zeměploche zhmotňujú bytosti, v ktoré niekto zrovna verí. Vadim vybral vtipné situácie na zobrazenie týchto malých bytostí, napr. pri rozhovore akademikov o škriatkovi Plešonovi, ktorý sa vzápätí objavil so sekačkou jednému z nich na hlave.

Digitálne spracovaná je aj kostra Krysy v kapucni s malou kosou a modrými svetielkami v prázdnych očných dierach a v knihe komunikuje len pomocou slova KVÍK. Pasáže Krysej Smrti boli eliminované, až na jednu, kedy natrafí na prezlečeného Smrt'a za Otca

⁵⁸ Pratchett 1998, s. 320-321.

⁵⁹ Jean 2006 [film].

prasátek. Divák počuje len jeho piskot a na obrazovke sa objaví anglický nápis: *Strictly speaking taht 's not part of the job description*. (Striktne povedané to nie je súčasťou popisu práce).⁶⁰ Po zvyšok filmu sa už viac neobjaví. Do filmu sa tak nedostali rozhovory medzi ním, havranom a Zuzanou. Pasáže s Krysím smrťom boli eliminované kvôli zložitému digitálnemu spracovaniu, na ktorý už pravdepodobne nestačil rozpočet.

6.4 Téma

Ústrednou témou ako knihy, tak filmovej adaptácie, je motív viery. Ak by sa podarilo Auditorom za pomoci Čas-nač-aja zničiť vieru v Otca prasátek, bude ťažšie pre ľudstvo Zeměplochy uveriť v nehmotné veci, ako sú spravodlivosť, náboženstvo, láska apod. Vytvorili by prázdnotu vo viere, ktorá by vytvorila dominový efekt a postupne by zničila vieru vo všetko. V Pratchettovom fiktívnom svete, v ktorom sa príbeh odohráva, sa viera doslovne prejavuje v realite, antropomorfne bytosti a bohovia sa zhmotnia a miznú, podľa toho koľko ľudí v nich zrovna verí. Sila viery vo vesmíre tak má moc vytvárať a ničiť vyššie bytosti, čo slúži ako metafora pre vieru ľudí v spoločnosť, pretože spoločnosť funguje prostredníctvom kolektívneho presvedčenia. Pratchett sa dostal k skutočným pohanským koreňom, kedy ľudia verili v bohov a prinášali im obeť. Mysliaci stroj s názvom Hex vysvetľuje prejav podivných nových tvorov a božstiev, keď ľudia začínajú strácať vieru v Otca prasátek: *Ve vesmíru existuje konečné množství víry, z toho vyplývá, že ak je víra zaměřená na víc, bude odstraněná, bude existovat náhradní víra, která sa zaměří na nové předměty*.⁶¹

Psychopatický Čas-nač-aj je príklad toho, že ak ľudia uveria tomu, čo chce, dokáže jedna osoba napáchať veľké škody. Pratchett poukázal na to, že ak sa k moci dostane čo i len jediný manipulatívny demagóg, ktorému ľudia veria, dokáže ovládať spoločnosť.

Na opis viery bola zanechaná knižná pasáž, v ktorej prebieha dialóg medzi Zuzanou a Smrťom, po tom, čo zachráni Otca prasátek a vyjde slnko. Vo filme je zredukovaný pretex na krátky dialóg.

Smrt: *Ano, to je trénink, musíte se nejdřív naučit věřit malým lžím.*

Zuzana: *Abychom pak uvěřili těm velkým.*

Smrt: *Jistě, spravedlnost, milosrdenství, povinnost a tak.*

Zuzana: *To je přece něco docela jiného.*

Smrt: *Myslíš, tak vezmi vesmír a rozemel jej na prach a ten přesej přes to nejjemnější*

⁶⁰ Jean 2006 [film].

⁶¹ Jean 2006 [film].

*síto a pak mi ukaž jediný atom spravdnosti, jedinou molekulu milosrdenství a přesto se chováte, jako kdyby na svete vládl nějaký ideální řád, jako kdyby byla ve vesmíru nějaká, nějaká slušnost a poctivost, podle níž by mohl být posuzován.*⁶²

Týmto môžeme predpokladať, že tým myslí nielen to, že ľudia potrebujú vieru, aby dosiahli svoj vlastný vyšší potenciál, ale že niektoré veci sa v skutočnosti stávajú skutočnými, vďaka viere. V oboch médiách je v dialógoch a situáciách divákovi aj čitateľovi tento motív stále pripomínaný. Pratchett vtípnou satirou poukazuje na vážne problémy, ako je napríklad konzumný fiktívny svet, ktorý si je s tým našim skutočným podobný. Ukážeme si to na rozhovore, ktorý sa objavil aj v zredukovanej forme vo filme, Smrť číta zoznam prianí od chlapca Otcovi prasátek.

Smrť: *V tom obchodním domě jsem jim dával, co chtěli.*

Albert: *Jasně, ale k čemu je bůh, který vám dá vše, o co jsi řekněte.*

Smrt: *To jsi mě dostal.*

Albert: *Já vím. To, co je důležité, je ta naděje, mistře. To je velká součást víry, mistře. Dejte lidem sklenici džemu teď a oni si sednou a snědí ji, ale sľibte jim ji do budoucna a ona je udrží na nohou navěky.*

Smrt: *A chceš říct, že proto chudí dostanou jen ubohé dárky a bohatí dárky drahé?*

Albert: *Přesne tak, takový je duch svátku Prasečí hliďky pane.*⁶³

Jean vybral do filmovej adaptácie najpodstatnejšie knižné pasáže a vo filme tak divák motív viery môže chápať ako z dialógov, tak z obrazových scén. V knihe je motív viery popísaný rozmanitým spôsobom v dialógoch, monológoch, akciách.

6.5 Časopriestor

Pre filmový a literárny naratív hrá podstatnú úlohu čas, ktorý sa skladá z času príbehu a času rozprávania. Seymour Chatman ich nazýva čas diskurzu a čas príbehu. Čas príbehu rozlišuje dve doby trvania, sujetu a fabule.⁶⁴ Trvanie fabule *Otca prasátek* by sme mohli určiť na predvečer, večer, noc sviatku Prasačej hliďky a ráno, kedy vyjde slnko. V inom čase sa pohybuje postava Smrťa, ktorý zastal rolu Otca prasátek a vo filme fungovanie času divákovi vysvetľuje: *Jsme ve zvláštní souběžné realitě, stvořené jen pro Otce prasátek. Normální fyzikální zákony tady neplatí. Jak jinak by mohl někdo za jedinou noc obletět celý svět?*⁶⁵

⁶² Jean 2006 [film].

⁶³ Jean 2006 [film].

⁶⁴ Chatman 2008, s. 64.

⁶⁵ Jean 2006 [film].

To znamená, že Otec prasátek sa pohybuje v inom čase, na aký sme zvyknutí z nášho reálneho sveta. V inom čase sa pohybuje aj Zuzana a Smrť, ktorí dokážu čas zastaviť, čo si divák uvedomuje pomocou zobrazených scén. „Když sledujeme film, konstruujeme čas fabule podľa toho, čo nám syžet předkládá. Syžet například nemusí ukazovat události chronologicky.“⁶⁶ Môže nám ukázať udalosti, ktoré sa stali alebo sa stanú. Napríklad vidíme deti ležať v posteli po tom, čo ich Zuzana uložila, v ďalšej scéne príde Tylda do jej izby, to, ako vstala, obula si papuče vo filme ukázané nie je, ale divák si to dokáže odvodiť, a je to zahrnuté do času príbehu, napriek tomu, že to divákovi nebolo explicitne ukázané.

Flashback (vrátenie do minulosti) sa vo filme vyskytuje trikrát, pri Albertových spomienkach na detstvo, Oh bohovým spomenutím na škriatka, ktorý slúžil Otcovi prasátek a v poslednej scéne, kde sa Smrť vracia do minulosti a kupuje Albertovi koňa.

Flashforward (nahliadnutie do budúcnosti) sa vo filme vyskytne len raz a to v scéne, pri ktorej sa Zuzana zahľadí na detský obrázok domu, počuje krik, ale netuší, čo sa deje. Do detského kresleného domu sa dostáva neskôr s Oh bohom kocoviny za pomoci Truhlíka, a počuje tam Violu volajúcu o pomoc.

V knihe nie je definovaná doba, v ktorej sa príbeh odohráva. Pratchett sa s Vadimom dohodol, že je to na prelome 18. a 19. storočia, z časového ohraničenia tak mohli byť pre film navrhnuté kostýmy a filmové kulisy. Medzi rozprávača, postavy a čas radíme aj prostredie, ktoré je vo filme dôležité. Pratchett vo svojich dielach popisuje priestor, kde sa postavy nachádzajú, čo Jeanovi uľahčilo prácu, pretože v literatúre môže rozprávač dať dôraz na kauzalitu a čas, ale nemusí definovať, kde sa príbehy odohrávajú. Pre film sa používa skôr výraz lokácia, rozdelená na interiér a exteriér. Divák pomocou voice-overa v úvode filmu vie, že sa nachádza v Ankh-Morporku. Prostredie sa ďalej odvíja podľa toho, kde sa nachádzajú ústredné postavy. Jean sa držal popisov z knihy a kontamináciou z predošlých kníh si pomáhal na vykreslenie Smrťovho domu, napr. Smrťova záhrada s fontánou, kde stojí socha škriatka kostlivca, ktorý má na udici chytenú kostru ryby, sa v knihe *Otec prasátek* nenachádza.

Atmosféra prostredia odráža sviatočnú náladu na miestach, kedy Smrť rozdáva v obchode darčeky. Jeho dom je zas zobrazený v čierno-bielych farbách tak, ako je popísaný v knihe, je ponurý a tajomný. Sám Pratchett sa vyjadril: „Pokud dokážete v autorovi vyvolat ten zvláštní pocit, že se prochází uvnitř vlastní hlavy, tak to patrně děláte dobře.“⁶⁷

⁶⁶ Bordwell, Thompson 2011, s. 118.

⁶⁷ Jean, Pratchett 2007, s. 5.

7 Zaslaná pošta, Going Postal

Filmová adaptácia románu *Zaslaná pošta*⁶⁸ je tretia filmová adaptácia, ktorej scenár napísali Richard Kurti a Bev Doyle a réžie sa ujal Jon Jones, nahradil tak Vadim Jeana, ktorý režíroval dve predchádzajúce adaptácie *Otec prasátek* a *Barva kouzel*. V Zaslanej pošte ostal Jean ako jeden z troch výkonných producentov. Podobne ako predchádzajúce filmové adaptácie *Otec prasátek* a *Barva kouzel*, je film rozdelený do dvoch častí. Terry Pratchett tak ako v predošlých adaptáciách pomáhal so scénarom.

Knižná obálka Paula Kidbyho je paródia na najstarší plagát *Hviezdnych vojen: Epizóda IV - Nová Nádej*. V českom vydaní je na obálke polopriehľadné písmeno R pod písmenom L, takže názov sa dá čítať ako *Zasraná pošta*. Začalo sa točiť v máji 2009 v meste Budapešť a rozhodli sa profitovať z miestnej dielne špeciálnych efektov Filmefex Studio, kde vytvorili ikonický vzhlľad filmových poštových golemov.

Cez stručný dej si na hlavných a vedľajších postavách ukážeme zmeny, ktoré sa prepisom z literárneho média do filmového média udiali. Zameriame sa aj na tému, ktorá je pre dej dôležitá a či sa podarilo zachytiť ju vo filmovej adaptácii. Posledným bodom analýzy bude časopriestor.

7.1 Stručný dej

Podvodník vlastným menom Vlahoš von Rosret je uväznený v cele a má byť obesený za podvody a krádeže. Lord Vetinari, patricij Ankh-Morporku, s ním má ale iné plány a tak je jeho smrť fingovaná. Roset od Vetinariho dostáva na výber stať sa poštmajstrom alebo smrť. Rosret si vyberá prvú možnosť a dostáva sa tak na chátrajúcu, listami zavalenú poštu, kde slúžia už len dvaja excentrickí zamestnanci: mladší Grešle a špendlíkami posadnutý Slavoj. Po prvom pokuse uniknúť z mesta zistí, že ho stráži golem Pumpa 19, ktorý si ho obtlačil. S veľkou nechutťou sa Vlahoš ujíma svojích povinností a postupne zisťuje, že sú veci ešte horšie, ako si myslel. V pátraní po golemoch sa stretáva s Adoradou Srdénkovou, ktorú svojimi podvodmi pripravil v minulosti o prácu a do ktorej sa zamiluje. Rosret zavádza na pošte známky, najíma si golemov na doručovanie pošty a stáva sa konkurenciou semaforu, Veľkej linky, ktorá slúži na predávanie informácii na Zeměploche, a ktorú vedie Nadosah Pozlátko, ktorý získal Veľkú linku podvodom od otca Zuzany Srdénkovej. Medzi oboma inštitúciami začne konkurenčný boj, v ktorom Pozlátko využíva služby banšihó Traganajoviča, ktorý dostane za úlohu podpáliť poštu a pri tej príležitosti umiera. Rosret uzatvorí s Pozlátkom

⁶⁸ Jones 2010 [film].

stávkou o to, ktorá spoločnosť stihne skôr doručiť poštu do Genovy. Podvodom sa to podarí Vlahošovi, ktorý sa stane jej správcom.

7.2 Rozprávačský postup

Knihu *Zaslaná pošta* rozdelil Pratchett do štrnástich kapitol, začína dvoma predhovormi pokračuje štrnástimi kapitolami a uzatvára ju epilóg. Film otvára scéna, kde sa plaví korytnačka a voice-over hovorí:

Vždycky jsem věděl, že bohové mají smysl pro humor, proč by nás jinak posadili na hřbet obrovské želvy. Domníval jsem se, že jsem toho vtipu součástí, ale ukázalo se, že já Vlahoš von Rosret jsem jeho terčem.⁶⁹

Záberom na korytnačku divák vie, že sa nachádza vo fiktívnom svete Zeměplochy, pretože korytnačka A'Tuin je jednotiacim spojmom medzi jeho dielami a zmienka o nej otvára asi každú knihu. Prepája tak všetky tri filmové diela.

Z hlasu voice-overa divák vie, že príbeh bude rozprávať jedna z postáv. Filmová scéna, ktorá nasleduje po titulkách, je jeden z príhovorov, v ktorej mladík na semaforovej veži uvidí tieň, počuje krik a z veže padá. Touto pasážou je otvorená aj filmová scéna, divák sa pomocou dialógu dozvie, že z veže padol Jan Srdénko, ale počuje hlas, ktorý patrí banšimu Trgajevičovi, ktorého aj vidí odlietať z veže. V knihe si to čitateľ môže spojiť len s popisom banšiho, ktorý kričí, keď niekoho zabije. Čitateľ nevie, kto padá, ani kto ho zhodil.

„Ohlédl se a koutkem oka zahlédl karabinu svého bezpečnostního lana ležící na látce, zahlédl ve vzduchu stín, ucítil pekelnou bolest v prstech, zaslechl výkřik a padal [...]“⁷⁰

Na rozdiel od filmovej adaptácie *Otec prasátek*, v ktorej vystupuje rozprávač len z dôvodu, aby diváka zoznámil so svetom Zeměplochy a po úvode ustupuje do pozadia, autori filmovej verzie *Zaslanej pošty* sa rozhodli substituovať rozprávača hlavnou postavou Vlahoša von Rosreta, ktorý píše list Adorade Srdénkovej a tým rozpráva divákovi príbeh. Objavuje sa len v prvej časti filmu, po tom čo Adorade odovzdá list už voice-over nevystupuje. Na úvod druhej časti vystúpi len preto aby divákovi zrekapituloval udalosti časti prvej. Autori si vybrali jednoduchšiu formu vyličenia príbehu, pretože vnútorné myšlienky Vlahoša von Rosreta tak mohli previesť do voice-overu.

⁶⁹ Jones 2011 [film].

⁷⁰ Pratchett 2005, s. 7.

7.3 Postavy

Rovnako ako vo filmovej adaptácii *Otec prasátek* museli autori *Zaslanej pošty* eliminovať vedľajšie postavy, naopak ale hlavné postavy dostali vo filmovej verzii viac priestoru.

7.3.1 Vlahoš von Rosret

Do hlavnej filmovej role bol obsadený herec Richard Coyle (*The Libertine, Coupling*). V knihe nie je jeho vzhľad podrobne popísaný, čitateľ len vie, že má okolo dvadsať alebo tridsať rokov. Kvôli podvodom mení často svoj výzor a meno, takže nikto presne nevie, ako vyzerá. Aj keď mal Richard Coyle v dobe natáčania tridsaťsedem rokov, neprekážalo to, pretože autori filmovej adaptácie vyberajú do rolí hercov skôr kvôli ich hereckým schopnostiam, než výzoru. Richard Coyle dokázal dobre stvárniť Rosretov lišiacky charakter. V knihe sa postava Rosreta vyvíja, z bezohľadného podvodníka, ktorému na nikom nezáleží a ktorý si všetky svoje krádeže a finty dokáže ospravedlniť, sa postupne stáva človek, ktorý si uvedomuje svoje činy. Základným charakterovým rysom stále ostáva jeho vynaliezavosť, ale nie je to už kvôli vlastnému obohateniu, ale pre správnu vec. Túto charakterovú transformáciu sa podarilo zachytiť aj autorom filmu.

Vlahoš von Rosret vstupuje po uvodných filmových scénach, divák ho vidí za stolom písať list, hlas voice-overa, ktorý túto scénu sprevádza patrí Rosretovi, ktorý nám rozpráva príbeh, v záverečnej časti filmu sa divák dozvie, že je list písaný Adorade Srdénkovej.

Na všechno se dá vyzrát, zjistil jsem, že je to ta jediná věc v životě, na kterou je spolehnutí. Musíte ovšem přijít na způsob, jak na to. Příhody, o které se s váma teď hodlám podělit, vám možná přijdou neobyčejné, morbidní, ba přímo trestuhodné. avšak s přihlédnutím k tomu, co se tady semlelo, cítím se v mnoha ohledech bez viny.⁷¹

Tento sujet je adíciou, pretože v knihe Rosret žiadny list nepíše. Úvodné zoznámenie je adícia, pretože prvé stretnutie s Rosretom v knihe začína kapitolou vo väzení, ktorá sa vo filme objaví neskôr. Scéna, ktorá nasleduje je flashback do neďalekej Rosretovej minulosti, kde divákovi vysvetľuje svoje činy a zoznamuje ho tak so svojím charakterom. Tento text je kontaminovaný z textov z rôznych knižných pasáží, ktoré Rosreta popisujú v jeho vnútorných monológoch a vonkajších dialógoch s inými postavami. Kontaminuje do seba redukovaný knižný rozprávačský hlas a zároveň vťahuje do seba vďaka tomu aj slovnú prachetovskú komiku.

⁷¹ Jones 2010 [film].

Možná budete o něco shovívavější, začnu-li od samotného počátku. V den, kdy jsem osiřel, mi s výjimkou vlastního jména ostali jen dvě věci: rodiná herka, i když tím bych jí asi trochu lichotil, a vlastní důvtip.⁷²

Divák vidí Rosreta, ako pomocou farieb na topánky mení starého koňa na lepšie vyzerajúcu verziu. Popri obraze je aj Rosretov voice over, ktorý situáciu vysvetľuje. Divák sa tak zoznamuje s jeho minulosťou nielen pomocou obrazu, ale aj hlasu.

Ovšem s pomocí důvtipu a špetky leštidla na obuv můžete z herky udelat koně. Asi tak za dvacet minut, víc jsem ani nepotřeboval. Časem těch koní bylo dvanáct a už jsem měl dost peněz, abych se vrhnul na diamanty.⁷³

Tento monológ je prevzatý a zredukovaný z vnútorných myšlienok Vlahoša. Scény sa menia na obraz, ktorý nám Rosret popisuje. Divák vidí ženu, ktorá si od Rosreta kupuje falošné diamanty. V knihe nie je opísaná situácia, v ktorej by konkrétne predal diamanty žene: „Vezmite si napríklad ten trik s prstenom. On prece nikdy netvrdil, že je to briliantový prsten. Navíc bylo skutečně deprimující zjišťovat, jak rychle se poctiví občané dokážou nadchnout pro myšlenku, že vydělají na nesnázích ubohého poutníka.“(111)

Prevezl jsem jí, viděla diamant za sto tolarů, ale koupila si sklíčko za jeden jediný. Jsem totiž zastáncem rčení, že čestného člověka nenapálíte. Na tomto rčení jsem zbudoval celou svou kariéru, krádeže, triky, padělání, spronevěra, nezapírám, neštítel jsem se žádného podvodu. A když jsem vyčerpал všechny známé finty, začal jsem vynalézat své vlastní.⁷⁴

Opisná pasáž z knihy sa obrazovo a dejovo konkretizuje do autentickej situácie. Podpisuje falošné cenné papiere a predáva ich rôznym obchodníkom a bankám. Text je zredukovaný na vnútorné myšlienky Rosreta. V ďalšej scéne sedí Rosret v pohostinstve a pije alkohol. Príde k nemu členka mestskej hliadky, konkrétne Angua, ktorá sa ho pýta:

Albert Třpitka?

Rosret: Toho neznám, ale klidne mi říkej, jak chceš.

Angua: Co třeba oběd?⁷⁵

⁷² Jones 2010 [film].

⁷³ Jones 2010 [film].

⁷⁴ Jones 2010 [film].

⁷⁵ Jones 2010 [film].

Čo sa s Rosretom stalo divák nevidí, pomocou zvuku v podobe zavrčania a záberu na ruku Anguy, ktorá sa zmení na chlpatú, vie, že ho zajala a vzápätí to vysvetľuje aj voice-over Rosreta: *Jak jsem měl vědět, že nejlepší strážníci městské hlídky je vlkodlak?*

Dialóg je substitúcia, v knihe sa síce Rosret dozvie, že ho chytila vlkodlačia strážnica z mestskej hliadky, ale až pri neskoršom rozhovore s poštárom Grešlem. Príde nato sám pomocou vnútorných úvah. Úvodné stretnutie s Rosretom bolo vo filmovom syžete divákovi predstavené hneď na začiatku, v knihe sa jeho klamstvá a podvody rozkrývajú postupne. Autori tak posunuli dejovú líniu kvôli časovému obmedzeniu dopredu. V ďalších filmových pasážach sa voice-over, stvárňujúci vnútorný hlas Rosreta, objavuje sporadicky, divákovi vysvetľuje jeho vnútorné rozpoloženie, napr. v scéne, kedy divák sleduje, ako sa prechádza schátralou poštou a počuje:

*Jistě chápete, že v tomto okamžiku se mi už téměř začínalo stískat po šibenici. Tohle nebyl poštovní úřad, ale ústav pro duševně choré, musel jsem nějak prchnout.*⁷⁶

Voice-over v podobe Rosretovho rozprávania sa objavuje len v prvej časti. Potom, čo napísaný list odovzdá Adorade Srdénkovej, sa vo filme nevyskytuje.

Vo filme sa ďalej objavuje adícia v scénach, v ktorých Rosret sníva. V knihe tieto scény popísané nie sú. Rosret prežíva v knižných pasážach zvláštne príhody, keď pátra po úmrtiach bývalých poštmajstrov. Jedna z nich je popísaná takto:

„Pak se všechny dopisy začaly psát najednou. Dopisy po tuctech, po stovkách, po tisících mu naplnily uši a klikatily se před jeho vnitřním zrakem. Nekřičely, jen odvíjely slova, až měl hlavu plnou zvuku, který tvořil nová slova, stejně jako všechny nástroje zvoní, drnčí a dují, aby vytvořily finále skladby...“⁷⁷

V knižnom pretexte má Rosret halucinácie, ktorých časť je vo filme ukázaná pomocou snov a časť je v zhode s knižnou predlohou. Snové scény prežíva Rosret podobným štýlom, ako je to popísané v knihe. Divák vie, že spí, pretože kamera zaberá tvár spiaceho Rosreta, ktorý otvorí oči a je v miestnosti, v ktorej zaspával. Volá na Pumpu, ktorý v miestnosti nie je, aj keď mu sľúbil, že neodíde. Kamera zaberá miestnosť plnú listov, z jednej z obálok sa vysunie list a písmená sa oddelia od papiera a vyletia. Postupne sa k nim pridávajú ďalšie zhmotnené písmená, ktoré poletujú okolo Rosreta. Záber je braný z pohľadu Rosreta, ktorý

⁷⁶ Jones 2010 [film].

⁷⁷ Pratchett 1998, s. 118.

sa zadíva na lampu, z ktorej sa objaví projektor, ktorý mu ukazuje, ako dopadli niektorí ľudia, ktorých oklamal, napr. mladík, ktorému predal nafarbeného koňa. Potom, čo muž doniesol koňa domov, herka umrela a on sa obesil. Tento záber nie je ukázaný explicitne, divák vidí len visiace nohy a prevrátenú stoličku pod ním. V knihe sa tento motív nenachádza. Takýchto adičných snov má Rosret vo filme niekoľko, v knihe sa nevyskytujú. Čitateľ vie, že sa na pošte niečo deje pomocou vnútorných pocitov Rosreta. Film to divákovi ukazuje v obrazoch a snoch, ktoré sa divákovi jednoduchšie vysvetľujú. V jednom zo snov Rosret vidí otca Adorady Srdénkovej, ktorý kvôli jeho falošným cenným papierom prišiel o financie a tak mu jeho projekt semaforu Veľkej linky ukradol Nadosah Pozlátko. Došlo k substitúcii, za ukradnutý projekt mohol Pozlátko a jeho organizácia, od ktorej si Srdénko požičiaval peniaze na projekt a nemal im ho ako splatiť. Rosret mohol za vyhodenie Adorady Srdénkovej z banky, keď si nevšimla, že sú cenné papiere sfalšované, ale to sa divák vo filme nedozvie. Často dochádza k dialogizácii z vnútorných monológov do priamej reči, napríklad rozhovor Pumpy a Rosreta, ktorý bol kontaminovaný z rôznych knižných pasáží.

Vlahoš: *Můžeme mluvit na rovinu, pane Pumo?*

Pumpa: *Golem nedokáže nikdy lhát.*

Vlahoš: *Ano, tak to vám nezávidím. Vlastně o vás mám strach, lord Vetinari vás slušne pretežuje, to není správné.*

Pumpa: *Byl jsem stvořen k práci.*

Vlahoš: *Copak jsi nechcete dát oddych a vzít jsi den volna.*

Pumpa: *Vy to nechápete, Pumpa není mé jméno, ale technický popis, Pumpa 19. Stál jsem na dne třicet metru hluboké jámy a čerpal po dve století do města vodu a teď jsi chodím na sluníčku a cítím vítr ve tvářích. To je lepší.⁷⁸*

Dalším príkladom je vnútorná otázka, ktorú Rosret položí Adorade Srdénkovej:

„Dobrá. Děkuji vám,“ kývl hlavou. Nešla byste se mnou dnes večer na večeři? Vlahoš obvykle neměl se slovy žádné potíže, ale tahle se mu doslova nalepila na jazyk.“⁷⁹

Vo filme je prevedená do priamej reči. Autori tak divákovi ukázali záujem Rosreta o Adoradu od ich prvého stretnutia. Jeho vnútorné pocity, ktoré sú v knihe popísané nasledovne: „Usmála se na něj a některé kousky Vlahošova těla se příjemně rozbrněly.“⁸⁰ Rosretov záujem je vyjadrený aj pomocou jemnej hudby, ktorá zaznela pri tom, ako ju prvýkrát uvidel.

⁷⁸ Jones 2010 [film].

⁷⁹ Pratchett 1998, s. 154.

⁸⁰ Pratchett 1998, s. 154.

Z filmu bola eliminovaná zábavná knižná pasáž, v ktorej Rosret musí prejsť rituálom a dokázať tak bývalým poštárom, že je vyvolený poštmajster. Musel prejsť niekoľkými vtipne popísanými úlohami, pri ktorých ho sprevádzal a povzbudzoval Grešle, ktorý túžil po právoplatnej vyššej hodnosti, ktorú mohol udeliť len vyvolený poštmajster. Po tom, čo bol vďaka svojej zručnosti podvodníka uznaný za poštmajstra, našiel aj výbavu vyvoleného, zlatú čapicu a topánky s krídlami, ku ktorým si nechal ušit' zlatý oblek. Vo filme čapicu dostáva hneď, veľmi opotrebovanú. Zlatú farbu nadobudne až v druhej časti filmu, po tom čo zhorí pošta a nosí aj oblek, ktorého pôvod vo filme nie je vysvetlený. Divák si tak len všimne, že prišlo k zmene jeho oblečenia. V knihe evokovala zmena oblečenia jeho zmenu na vyvoleného poštmajstra, keďže bol rituál eliminovaný, stratilo jeho oblečenie význam.

Kontamináciou knižného textu vnútorného monológu Rosreta došlo k adícii vo filmovej scéne pri rozhovore Rosreta s banším Tragajevičom v horiacej pošte. Divák sa dozvie, že za úmrtím poštmajstrov stojí banší, túto informáciu sa čitateľ dozvie z toho, že si ho Pozlátka na túto prácu opäť najme. Scéna horiacej pošty a dialóg medzi Rosretom a Tragajevičom uzatvára prvú časť filmu. Druhá časť začína rekapituláciou časti prvej a ďalej príbehom nadväzuje na poslednú scénu, v ktorej pokračuje rozhovor. Ukážka skráteného filmového dialógu:

Tragajevič: *Ne, každý si muže najmout kvalitního zabijáka. Řeším všechny Pozlátkovy problémy.*

Rosret: *Pozlátko.*

Tragejevič: *Mladý Srdénko kvičel jako sele, jako selátko, než spadl na zem. Tak to ukončíme, poštmistre.*

Rosret: *Ne, moment, Nadosah Pozlátko nemuže uzavřít poštu, která patří městu. Jak se vůbec opovažuje ji ničit. Bože můj, to nemůžu umřít v pokoji. Nejsem žádný anděl, ale on, on je ďábel.⁸¹*

Vo filmovej scéne umiera Tragajevič v plameňoch listov, v knižnej predlohe ho Rosret zhodí do triediaceho stroja. Autori filmovej verzie jednoduchšie ukázali, kto spáchal všetky vraždy.

K substitúcii došlo vo filmovej scéne, kde vysvetľuje arcikancelár Neviditeľnej univerzity Rosretovi význam listov a písma. V knihe je pasáž, v ktorej sa Rosret vydá do Neviditeľnej univerzity a vyhladá profesora menom Pele, ten mu objasňuje význam listov. Vo

⁸¹ Jones 2010 [film].

filme postavu Peleho substituuje postava arcikancléra Výsměška. Postava Výsměška sa objavuje aj v *Otcovi prasátek*, ktorého hral Joss Ackland a v *Zaslanej pošte* bol do filmovej role obsadený Timothy West, takže sa autori nesnažili jednotlivé adaptácie postavami prepojiť. Vo filmovej verzii slúži ako ten, ktorý Rosretovi vysvetľuje význam listov.

Výsmešek: *Poslouchejte mě, slova nedokážou zabít, lidé ano, divoká zvířata také, ale slova, slova mají zcela jinou moc. Prostřednictvím vašich očí a uší vám vstoupí do duše. Myslím, že tam je váš skutečný problém, v duši. Neobviňujte ze svých problémů dopisy.*⁸²

Film tak ukazuje, že za Rosretovými snami a halucináciami stoja jeho výčitky. V knihe je to mysterióznejšie a existuje tam duch pošty, ktorý spôsobil poštmajstrom halucinácie, kvôli ktorým zomreli. Z filmu bol duch pošty eliminovaný. Vo filme, ako už bolo zmienené, bola ich smrť pripísaná Tragajevičovi. Film pre lepšie pochopenie deja substituoval a kontaminoval informácie z knižného textu.

K adícii došlo v scéne, v ktorej majú obesit' Rosreta. Vo filme tak dochádza na dve scény, v ktorých má byť Rosret popravený. V knihe je to len v úvodnej pasáži. Lord Vetinari mu dovoľí povedať posledné slová. Adičný je jeho monológ davu. V tejto scéne je ukázaná Rosretova vnútorná zmena z podvodníka na vzornejšieho občana, v ktorej vyjadril aj city Adorade.

Rosret: *Možná to zní zvláštne, ale když tu stojím, před branou zapomnění, cítím obrovskou úlevu, nemám strach z nejhoršího, nejhorší už se mi totiž stalo. Nebyl jsem vzorný občan, kráčel jsem po špatných cestách, ale na pouti, kterou jsem si prošel, mě nenapravila pevná ruka zákona, byl to jemný dotek. Ten nejjemnější možný.*

Kat: *Výborně, jdeme na to.*⁸³

7.3.2 Krasomila Adorada Srdénková

Do filmovej role bola obsadená herečka Claire Foy (*Dievka v pavoučí sieti, Koruna*). Autori filmovej adaptácie vybrali herečku, ktorá postavu výzorom vystihovala. Diváci tak vidia štíhlu, bledú ženu s čiernym uhladeným drdolom s výzorom bábiky. Charakter postavy sa však od knižnej podoby veľmi líši. Čitateľ vníma jej povahu ako mierne sarkastickú a ironickú, zároveň však veľmi milú, ktorú rozhodit' dokážu len neprává páchané na golemoch a prítomnosť Nadosaha Pozlátka, ktorý podviedol jej otca. Vo filmovej verzii nadobudla jej povaha úplne iný rozmer, ktorý bol skôr hysterického, až teatrálného rázu. Jej nálady boli

⁸² Jones 2010 [film].

⁸³ Jones 2010 [film].

veľmi premenlivé na rozdiel od knižného pretextu. Zmenilo to teda aj líniu deja a vo filme dostala viac priestoru.

Vo filmovej adaptácii došlo k niekoľkým adičným situáciám, v ktorých sa Adorada Srdénková v knižnej verzii nevyskytovala. V knihe cestuje Rosret prvýkrát so zásielkami na najrýchlejšom koni, ktorého mu zohnali, do mesta Sto Lat. Vo filme cvála Rosret na koni v tuneli, ktorý vedie z Ankh-Morporku, kôň je splašený a Rosret ho nemá pod kontrolou, Adorada ho zastaví pomocou natiahnutej ruky. Nasadne k nemu a cestou do Sto Let si spravia odbočku k veži, z ktorej spadol v úvodnej scéne jej brat Jan Srdénko. Dialóg bol eliminovaný a kontaminovaný z iných textových pasáží, do najpodstatnejších informácií.

Rosret: *To jsme jeli až jsem, abychom jsi prohlédli opuštěnou semaforovou věž?*

Adorada: *Tady zemřel můj bratr Jan před třemi lety. Pracoval na věži, jednoho dne ho nekte zrazil dolu.*

Rosret: *Byl zavražděn?*

Adorada: *Nikdy jsme nic nedokázali, někteří starší technici říkají, že slychají z drátu Janovo jméno před úsvitem.*

Rosret: *Jak tady váš bratr mohl pracovat, po tom, co provedli vaší rodině?*

Adorada: *Jan měl velké plány na nové lepší a levnější semaforey, ale nikdy nedostal příležitost. Pozlátko si dal tolik práce, aby mohl linku ukrást a teď jse o ni nestará. Nedivím se, že mému otci puklo srdce.*

Rosret: *Když se na mně takhle díváte, přál bych si být lepší.*

Adorada: *Máte velké plány, to je možná ještě lepší.⁸⁴*

Do tejto scény bola Adorada pridaná kvôli tomu, aby divák pochopil jej vzťah k bratovi a mohol z toho vycítiť aj jej náklonnosť k Rosretovi. Z dialógu je aj jasné, že Pozlátko semafor zanedbáva a preto dochádza k ich poškodeniu. Dej sa stal vďaka tomu dynamickejšim. V scéne, v ktorej príde za Rosretom na poštu oznámiť mu, že s večerou súhlasí, je adične pridaný dialóg. Rosret je nervózny, je to totiž po tom, čo mal sen, v ktorom videl, že to on zruinoval falošnými papiermi rodinu Srdénkových. Potom, čo Rosret večeru odmietne, sa Adorada urazí, v tejto scéne vidí divák jej zmenu správania, vystihuje to herečkin výraz tváre. Tu začína ten moment, keď sa Adoradin charakter stáva trochu hysterickejšim. Adoradin charakter pôsobí vo filme autentickéjšim dojmom, pretože dostala priestor k emocionálnym prejavom, zároveň by bolo obtiažne jej vnútornú iróniu a chlad herecky stvárniť.

Rosret: *Já bych rád, Adorado, měla byste se ode mne držet dál, nejde o vás, ale o mě.*

⁸⁴ Jones 2010 [film].

Adorada (kričiac): *Moc hezké klišé, ted jste mne velmi urazil!*

Rosret: *Věřte mi, že bude nejlepší v ničem nepokračovat.*

Adorada: *Moc si nefanděte, ono ještě nic nezačalo.*⁸⁵

Po tomto incidente začne Rosret písať list, ktorý vidí divák na začiatku filmu, a Pampa 19 mu oznámi, že mu dohodol večeru s Adoradou, v knihe zmenením sujetu tak vznikla vo filme iná situácia, kde hlavným dôvodom stretnutia je predanie listu, ktorý jej Rosret napísal. Zatiaľ čo Adorada číta list, divák sleduje scénu z pošty, kde sa nachádza banší Tragojič, ktorý napadne Slavoj. Kamera sa vracia naspäť do reštaurácie, kde Adorada dočítala list. Prelínaním držia diváka v napätí, keďže sa prelínajú v situáciach, keď by chcel divák vedieť, čo sa s postavami deje. Do deja v reštaurácii vstupuje Pozlátko, ktorý mieri k ich stolu.

Rosret: *Jestli chcete, tak vám konec převyprávím.*

Adorada: *Zničil jste mou rodinu.*

Rosret: *Adorado, mrzí mě to, co na to mám říct.*

Adorado: *Ste lhář a podvodník.*

Rosret: *Ty časy už jsou pryč, přísahám, všechno, co píšu, je pravda, odhalil jsem vám svou duši.*⁸⁶

Všetky tieto repliky sú adičné. Dialóg s topánkou, ktorý bude nasledovať, je zredukovaný z iného rozhovoru, ktorý vedie Adorada v knihe s opilcom. Došlo tak k substitúcii postáv.

Adorada: *Kolikrát mě ještě chcete ponižit.*

Rosret: *Já vám to vysvětlím.*

Adorada: *To, co se vám teď zabodává do nohy, je desetimetrový jehlový podpatek s ocelovou špičkou. Nejnebezpečnější bota na světě, dokázala by projít celou nohou až na podlahu. Abych pravdu řekla, nejsem si tím sama jistá, ale rozhodně to alespoň zkusím.*⁸⁷

Takéto agresívne chovanie voči Rosretovi sa v knihe neobjavuje. Adorada zachováva pokoj, aj keď sa jej Rosret prizná, že kvôli nemu bola prepustená z práce:

„Já jsem ten člověk, kvůli němuž jste přišla o zaměstnání v bance. To já padělal ty poukázky.“ Výraz slečny Srdénkové se vůbec nezměnil, až na to, že se jí maličko zúžily oči. Pak vyfoukla úzký proužek kouře. „Já vám něco slíbila, že?“ řekla. „Ano. Pardon?“ „Neměla jsem náhodou prsty křížem?“ „Ne, dobře jsem se díval.“ „Hmm.“ Podvědomě upřela oči na žhnoucí konec své cigarety. „No dobrá, takže raději byste mi měl

⁸⁵ Jones 2010 [film].

⁸⁶ Jones 2010 [film].

⁸⁷ Jones 2010 [film].

říct i zbytek. Vyprávěl jí tedy i ten zbytek. Všechno. Ta část, kde ho pověsili, se jí líbila natolik, že si ji nechala vyprávět dvakrát.“⁸⁸

Rozporuplné je Adoradine správanie voči golemom, ktorých je zastupiteľkou. Divák vie, že bojuje za ich práva, ale jej správanie k nim sa postupne mení, v jednej zo scén na golemov píska pritom, ako ich chce privolať, v knihe sa takáto pasáž nenachádza. Z Pratchettových kníh je jasné, že k nim chová úctu a tak sa nimi aj jedná, vo filme na Pumpu často kričí a divák by si mohol myslieť, že sú to len prenesené jej emócie z Rosreta na golemov. V knihe jej postoj vystihuje jedna veta, je to v situácii, kedy zoznamuje Rosreta s ďalším golemom.

„To je posel, Anghammarade,“ odpovedala mu slečna Srdénková. Vlahoš si všiml, že s golemem mluví jinak. V jejím hlase byla skutečná něha.“ (158)

Z dialógu, ktorý sa v knižnej verzii nevyskytuje, je jej postoj k nim iný.

Adorada stojí s rukami v bok a kričí: *Ten tvůj pan Rosret porušil smlouvu.*

Pumpa: *Ale my golemové sme s ním spokojení.*

Adorda: *Nechápeš, že s váma manipuluje?*

Pumpa: *Ne, nemanipuluje, přesvědčil nás.*

Adorada: *Ted' jsi mě ale dost naštvál, Pumpo 19.*

Pumpa skláňa hlavu: *Shromáždím všechny golemy.*⁸⁹

Z tejto scény a jej podobným nadobúda divák pocit, že je Adorada tá, ktorá sa golemov pokúša riadiť. Ďalšia scéna Adorady s golemami je tiež pridaná scenáristmi, vyzýva v nej golemov ku stávke, ku ktorej sa ani jeden z golemov nechce pridať. Po tom, čo hlasuje a všetci z nich sú na Rosretovej strane, povie:

Adorada: *Jak chcete, ale nechod'te za mnou, až budete tak ztrhaní, že neuzvednete ani ubohý květináč.*⁹⁰

Táto adičná replika, ktorá sa v knihe nevyskytuje, ukazuje jej hnev, zároveň je to však vtipné, pretože golemovia nie sú nikdy unavení, nespia, nejedia a dokážu pracovať nepretržite.

V ďalších scénach je niekoľko adičných scén, ktoré sa v knihe nenachádzajú, pri ktorých sa dostane do stretu s Rosretom, sú to scény vypäté, kedy mu v jednej dá facku, v ďalšej

⁸⁸ Pratchett 1998, s. 312.

⁸⁹ Jones 2010 [film].

⁹⁰ Jones 2010 [film].

naňho kričí. Nakoniec sa ale sujet filmu a knihy stretáva, a je to ona, ktorá Rosretovi pomôže odhaliť tajomstvo Zelenej príšery.

Zaujímavá adičná dejová línia vznikla na motív Adoradinho fajčenia, ktoré patrí k jej charakteristickým rysom. Autori filmového média si poradili s týmto zlozvykom tak, že v retrospektívnych záberoch ukázali dôvod, prečo fajčiť začala, a tým dôvodom bola jej rodina, ktorá prišla o majetok. V závere filmu s týmto pre film a dnešnú spoločnosť nepríjemným zlozvykom skoncuje po tom, čo sa jej majetok spravodlivo vráti.

Postava Adorady prešla vo filme mnohými zmenami, jej charakter sa vyvíjal a menil. V sujete filmu a knihy sa nakoniec spojil. Divák neznalý knižnej predlohy si mohol všimnúť jej občas neadekvátne správanie voči golemom. Správanie voči Rosretovi sa dalo chápať kvôli ženskej urážlivosti a hrdosti.

7.3.3 Nadosah Pozlátko

Nadosaha Pozlátka si vo filmovej adaptácii zahral herec David Suchet (*Hercule Poirot*). Vo filmovej adaptácii nosil cez oko čiernu pásku, tak ako v knižnej predlohe. Jeho charakteristické rysy sa filmoví autori rozhodli tiež upraviť a v scénach tak ukázali jeho psychopatickú povahu explicitnejšie. Vystupuje už na začiatku filmu, kde bola adičná scéna, ktorá sa v knihe nenachádza. Po tom, čo Rosret doručil list, si ho Pozlátko pozval do svojho kočiara. Ukážka z ich dialógu.

Pozlátko: *Ten, kdo vás poveril touto prací, vás uvrhl do smrtelného nebezpečí. Víte, že poslední čtyři poštmistri zemřeli za strašlivých okolností.*

Rosret: *Zemřeli?*

Pozlátko: *Říká se, že poštovní urad je prokletý a vy jste navíc i doručil dopis.*

Rosret: *Proč by někdo proklínal poštu.*

Pozlátko: *Spíš bych mě zajímalo, proč vám o tom nikdo neřekl.⁹¹*

Došlo k substitúcii, pretože v knihe sa Rosret dozvie o mŕtvych poštmajstroch od Adorady. Bola zmenená dejová línia, v knihe sa s Pozlátkom zoznámi Rosret až pri večeri s Adoradou. Pre kompozíciu filmu bolo nutné, aby sa záporná postava Pozlátka stretla s kladnou postavou Rosreta v úvodných častiach filmu, vytvorila sa dejová situácia a osobná linka medzi oboma ústrednými postavami pomocou dialógou. Pozlátko pôsobí v knižnej predlohe ako manipulatívny obchodník, ktorý sa neštíti pre zisk niekoho odstrániť, nikdy však sám nikoho nezabije, ale vždy využije služby banšího. Vo filme je adičná scéna, v ktorej zabije

⁹¹ Jones 2010 [film].

svojho účtovníka Kůnpeča, ktorý chce do účetnej knihy zapísať sumu, ktorá bola vyplatená Tragajevičovi. Rozhovor medzi nimi je redukovaný dialóg pretextu a ukazuje Pratchettov sarkazmus.

Pozlátko: *Vy jsi vážně chcete zapsat, kolik jsem dal nájemnímu vrahovi?*

Kůnpeč: *Předtím jsem to pokaždé dělal, musím si přeci vést záznamy. Musíte vidět stopy, když je chcete skrýt.*⁹²

V nasledujúcej scéne vezme Pozlátko pohrabáč a ubije Kůnpeča, v knihe sa takáto pasáž nenachádza. Táto scéna je veľmi naturalistická a autori filmu posunuli médium do hororovejšej roviny, pretože skôr, ako vtípne, pôsobí scéna nepríjemným dojmom. Pozlátko kričí: *Už dost, ty bečko, jsi k ničemu, zvadlé tělo, ochablý jazyk, ochablý mozek, všechno ochablé. Vlastne jsi, Kůnpeči, moc pitomý na to, abys byl.*⁹³

Po tom, čo ho zabije, otvorí Pozlátko dvere, kde sedí technik semaforu: *Našel jste tu závadu, pane Poníku? Panu Kůnpečovi se přitížilo a udělal na koberci ošklivou skvrnu, poslal jsem ho domů, ale ten smrad je děsný. Takhle se ale nedívá člověk, kterého čeká výrazné zvýšení platu!*⁹⁴

Divák sleduje Pozlátka ťahajúceho mŕtveho Kůnpeča v koberci schodmi, táto scéna môže na diváka pôsobiť znepokojivo a zároveň ukazuje Pozlátka ako skutočného šialenca. Zmena jeho knižného charakteru bola vo filmovom médiu transformovaná z dôvodu, že komplikovaná Pozlátkova povaha by bola vo filme obtiažne ukázaná. Elimináciou postáv boli eliminované dialógy, pri ktorých sa napríklad pýta svojho sluhu Igora, či je šialený. Knižná postava Pozlátka tak na recipienta pôsobí záhadnejšie a síce vie, že je to podvodník, ale nepôsobí ako človek schopný samotnej vraždy napriek tomu, že mu nerobí problém si vraždu objednať. Vo filmovej verzii dostane divák typickú zápornú postavu podvodníka, klamára a vraha. Adične pridaná bola scéna, pri ktorej sa vyšplhá na jednu zo semaforových veží a zisťuje, čo sa s ňou stalo, takáto pasáž sa v knihe nenachádza. Z veže drží dievča so slovami, že redukuje ľudské zdroje, pretože ich podozrieva, že pokazili semafor. Autori divákovi ukázali, že je natoľko šialený a zúfalý, že je schopný všetkého, jeho knižný obraz pôsobí viac elegantne.

⁹² Jones 2010 [film].

⁹³ Jones 2010 [film].

⁹⁴ Jones 2010 [film].

7.3.4 Vedľajšie postavy

Patricija Ankh-Morporku v *Zaslanej pošte* stvárnil herec Charles Dance (*Koruna, Kód Enigmy*). Postava patricija vystupuje aj vo filmovej adaptácii *Barva kouzel*, ktorú stvárnil Jeremy Irons (*Zvrat Štěstěny, Borgiové*), ani touto postavou sa nesnažili autori prepojiť knižné príbehy zo Zeměplochy.

Charakter lorda Vetinariho neprešiel žiadnou výraznou zmenou, vo filme sa vyskytuje sporadicky oproti knižnej predlohe, boli eliminované jeho vtipné úvahy a dedukcie. Jeho ostrý jazyk a pohotová myseľ boli ukázané len v niektorých scénach, v knižnom pretexte má táto postava viac priestoru, pretože patrí k najzložitejším postavám Zeměplochy.

Adične bola pridaná scéna, kde sa zapojí do súťaže medzi Pozlátkom a Rosretom a rozhodne, že ak prehrá Pozlátko, preberie Rosret semafór, a ak prehrá Rosret, obesia ho. Autori tak zvýšili divácke napätie zo súťaže, pretože išlo o viac, ako len o peniaze, o ktoré sa v knihe stavili. Zmenili tak dejovú líniu.

Autori filmu zanechali scénu, ktorá je v knihe epilóg. Po tom, čo zatkli Pozlátka, prebral sa v pracovni lorda Vetinariho, rovnako ako Rosret dostal Pozlátko od Vetinariho ponuku postarať sa o kráľovskú mincovňu, ktorá má problémy, alebo možnosť vyjsť cez dvere, za ktorými je priepasť. Táto pasáž je epilógom knihy vo filmovej scéne došlo k substitúcií, pretože do pracovne lorda Vetinariho prišiel poštár, ktorého si zahral Terry Pratchett, s listom pre Rudolfa Natupovaného. V pretexte mu nesie list Vetinariho sluha. Lord Vetinari poštarovi ukáže na dvere, ktorý dvere otvorí a skoro sa prepadne.

Eliminovaných bolo veľa vedľajších postáv. V knihe sa objavil aj Smrť, ako vo všetkých knihách Zeměplochy, v knižnej pasáži si prišiel po mŕveho golema Anghammarada, ktorý umrel v plamenoch horiacej pošty. Autori vynechali postavu Smrť, s ktorým mohli adaptácie prepojiť, pretože sa Smrť nachádza v *Otcovi prasátek* aj v adaptovanom filme *Barva kouzel*, v ktorej bol zanechaný kostým Smrti, ale hlas mu požičal Christopher Lee (*Pán prsteňov*).

Substituovaná bola scéna s vynálezom papiera na známky, v knihe nato príde Rosret, vo filme je to poštár Slavoj, ktorý je posadnutý špendlíkmi a napichuje si ich na papier, ktorý je veľmi jemný a ľahko sa vďaka dierkam rozrhe. Autorom filmu sa tak dobre podarilo prepojiť Slavojovu vášeň s výrobou známok.

Eliminovaná bola pasáž z horiacej pošty, pri ktorej sa zranil poštár Grešle a skončil v nemocnici, do filmu sa tak nedostali jeho zábavné komentáre z nemocnice. Vo filme sa kašľajúci Grešle sám vypoťaca, v knihe ho zachráni Rosret. Bola tak skrátená dejová línia. Eliminovali postavu Igora, ktorý sa často vyskytuje v Pratchettových knihách. Spoločenstvo

zombie postáv, v ktorej sa všetci volajú Igor, vystupuje v knihe *Zaslaná pošta*, ako sluha v Pozlátkovom dome, kde s ním vedie zaujímavé rozhovory, ktoré sa elimináciou postavy stratili. Igor vystupuje aj v knihe *Otec prasátek*, ako hlavný barman z filmovej verzie bol tiež eliminovaný. Tieto dve postavy mohli prepojiť filmové diela, ale pravdepodobne z časového dôvodu sa ich autori rozhodli do filmu nezaradiť.

7.4 Téma

Hlavnou témou, ktorá je ponechaná z knihy a ukázaná vo filme, je téma slobody. Sloboda je ukázaná prostredníctvom Rosreta, ktorý musí najprv o slobodu prísť, aby ju mohol opäť získať, síce sa môže slobodne rozhodnúť, ale ak by Vetinariho ponuku neprijal, vybral by si smrť. Jeho transformácia, ktorú divák aj čitateľ sleduje, je však jeho slobodná voľba a recipient s ním mravne súcíti. Najviac sa však sloboda ukazuje na golemoch, za ktorých práva bojuje Adorada Srdénková. Zo začiatku pôsobí golemovská sloboda ironicky, pretože ani jeden si ju neuvedomuje, síce si slobodne môžu vybrať, čo budú robiť, stále si však vyberajú nekonečnú prácu, na ktorú boli zvyknutý, okrem toho, že nespia a nejedia, nevedia, čo je zábava, preto vlastne žiadne práva ani slobodu nepotrebujú. Uvedomujú si však, že sú bytosti a majú emócie, takže nechcú byť považovaní len za ľudské nástroje. Tento problém by sa mohol vzťahovať aj na náš reálny svet, napr. emancipáciu černochovo vo svete, ako aj práva žien a ďalších menšín.

Ďalšou témou je parodizácia korporátneho sveta, ktorá je v knižnom pretexte ukázaná pomocou bankérov a obchodníkov, ktorí sa kumulujú okolo Pozlátko, vo filme je to jasné z konkurenčného boja dvoch spoločností. Slúži to aj ako satira moderného konzumného sveta, kde sa ľudia spoliehajú len na technické výtobytky, ako je internet. V knihe aj vo filme sa ďalej ukazuje množstvo iných tém, napr. zberateľská posadnutosť, ktorú zobrazuje postava Slavoja, alebo konkurenčný boj medzi dvoma korporáciami, kde vládne byrokracia, špehovanie a mnoho iných praktík. Vystihnúť by to mohla aj nádej, ktorá je z filmu aj z knihy cítiť. Nádej na spravodlivosť a slobodu. Ďalším motívom knižnej predlohy aj filmovej adaptácie je anjel. Vyskytuje sa už na začiatku príbehu, kedy sa za anjela označí lord Vetinari, pretože dáva Rosretovi druhú šancu. Slovo anjel sa použije niekoľkokrát, podľa Rosreta je to synonymum k doručovateľovi, ako posol dobrých správ, v knihe je prvá kapitola nazvaná *Anděl* a posledná veta v knihe ju aj uzatvára: „Bohužel, a je to smutné, nevěřil v anděly.“⁹⁵ Vo filme sa nachádza slovo anjel v rôznych situáciach, ako je tomu v pretexte.

⁹⁵ Pratchett 2005, s. 376.

Symbolizuje hlavne situácie v ktorých treba niečo zachrániť, tento motív občas vyznieva ironicky, pretože sa za anjela považuje Lord Vetinari, ktorý ľuďom síce šancu dáva, ale jedna z ponúkaných možností je vždy smrť, alebo sa zaňho považuje Rosret, u ktorého to kontrastuje s jeho falošnou povahou.

7.5 Časopriestor

Filmová adaptácia plynie chronologicky, a z veľkej časti sa drží knižnej predlohy. Boli pridané Rosretove flashbacky do nedávnej minulosti a do filmu pridali autori retrospektívne snové scény. Pratchett, ako už bolo spomenuté, rozdelil knihu na kapitoly, ktoré začínajú osnovami, čo pripomína viktoriánsky románový štýl. Toho sa držali autori a prostredie, mesto aj kostýmy sú vo viktoriánskom duchu s nádychom steampunku.

Divák sa z úvodnej scény filmu dozvie, že sa príbeh odohráva vo fiktívnom svete, ktorý na svojom pancieri nesie korytnačka A-tuin. Príbeh je rozdelený na viac dní, takže sa nedá s určitosťou povedať, koľko to je, v knihe je zmienka Lorda Vetinariho o osvietenom storočí Lahodnej ančovičky, čitatelia Pratchettových kníh vedia, že sa tak radí do 21. storočia, pretože 20. storočie sa volá storočím Ovocného netopiera. Vo filme je táto replika vynechaná, takže divák storočie zaradiť nevie. Môže si ale vydedukovať, že je mesto Ankh-Morpork industriálne, pretože už je tam vybudovaná semaforová sieť a pošta sa berie už za zastaralý spôsob doručovania, v Ankh-Morporku funguje aj novinárska spoločnosť, ktorá vznikla vo fiktívnom svete v knihe *Pravda*⁹⁶.

Spomenuté sú niektoré mestá Zeměplochy, napr. Sto-lat, ktoré je aj v malej miere ukázané. Príbeh sa odohráva hlavne v Ankh-Morporku, väčšina scén sa kumuluje do priestorov pošty, a do pracovne Lorda Vetinariho a Nadosaha Pozlátka. Budova pošty je navrhnutá podľa pošty James Farley Post Office, ktorá sa nachádza v New Yorku, a na ktorej je nápis a jeho podobné vyznenie sa nachádza aj na pošte Zeměplochy. Po tom, čo Rosret odhalil, kto ukradol chýbajúce písmená, vrátil ich na poštu: *NI SNÍH, NI DÉŠŤ, NI TEMNOTA NOCI, KDY SLUNCE NESVÍTÍ, NEZABRÁNÍ POSLŮM NAŠIM POVINNOST SVOU SPLNITI*.⁹⁷ Dalo by sa povedať, že vyobrazené mesto Ankh-Morpork vo filmovej adaptácii *Otec prasátek* a mesto vo filmovej verzii *Zaslaná pošta* je zasadené do doby medzi 18. a 19. storočím.

⁹⁶ Pratchett 2002, 479 s.

⁹⁷ Pratchett 2005, s. 29.

Záver

Komparáciou Pratchettovej knihy *Otec prasátek* a filmovej adaptácie od režiséra Vadim Jeana sme došli k záveru, že sa od seba zásadne nelíšia. K tomu, aby bola adaptácia vernejšia a mohlo sa do nej zmestiť viac udalostí a detailov z knihy, rozdelil Jean film do dvoch častí. Napriek tomu boli pozmenené určité situácie, dialógy boli zredukované a došlo k substitúcií niektorých postáv, iné boli eliminované úplne, pretože ani 180 minút nestačí na obsiahnutie celého Pratchettovho diela. Ústredná myšlienka, téma a hlavné postavy ostali zanechané. Filmový autor vďaka hereckým výkonom vystihol charakteristické povahové vlastnosti tak, ako sú opísané v knihe. Jeanovi sa podarilo natočiť rodinný film oproti knihe, ktorá je zložitejšia a nie je vhodná pre detského čitateľa, kvôli zložitému sujetu, filozofickým úvahám a nejasnostiam, ktoré dokáže pochopiť starší recipient a to často až v závere knihy. Filmovú adaptáciu zvládne pochopiť aj mladší divák, pretože je motív viery jasne a vtipne vysvetlený a atmosféra filmu navozuje pocit vianočnej atmosféry. Film splňuje všetky náležitosti toho, ako si filmovú adaptáciu v modernej dobe vysvetľujeme. Jeanova filmová verzia však môže na niekoho pôsobiť trochu pomalším tempom, práve kvôli tomu, že sa snažil držať čo najvernejšie knižnej predlohe, naopak ale vypustením niektorých zložitých knižných dejových línií posunul obtiažne dielo do média, ktoré si môže vychutnať rozsiahlejšie publikum. Samozrejme, neobsiahol všetky knižné nuancie a vytratili sa aj Pratchettove vtipné komentáre a vysvetlivky pod čiarou, ale divák si môže vychutnať trochu netypický vianočný fantasy príbeh plný zaujímavých digitálnych efektov.

Vo filmovej adaptácii *Zaslaná pošta* došlo k výrazným zmenám dejovej línie aj charakterov postáv. Režisér Jon Jones pojal adaptáciu voľnejšie a nedržal sa striktné predlohy, ako to bolo patrné u Vadim Jeana. Filmová verzia je ale veľmi dynamická a ubieha rýchlym tempom, môžu zato hlavne zmenené dejové línie a prepis hlavných postáv, oproti čomu *Otec prasátek* môže pôsobiť trochu monotónnejšie. Adičnými scénami a zmenou charakteru sa tak viac priblížili skôr dospelému divákovi, pretože ukázali temnejší charakter zápornej postavy Pozlátka v nepríjemných scénach, ktoré sa v knihe nevyskytujú. Film sa s knihou rozchádza aj čo sa týka charakteru Adorady Srdénkovej kvôli ktorým došlo k zmene dejovej línie a pridané tak boli vášnivé scény medzi ňou a Rosretom, ktoré ale držia diváka v napätí, a preto sa viac hodia pre filmových konzumentov. Hlavná téma, motívy a vyznenie diela ostali zanechané, adične vznikol nový motív fajčenia, ktorú autori divákovi ukázali pridaním dejovej línie.

Autori oboch adaptácií rezignovali na prepojenie filmových svetov, čím teda doposiaľ vo filmovom médiu nevznikol prepojený fikčný svet, do ktorého by bolo transformované

Pratchettovo dielo. Herecké obsadenie sa menilo a postavy, ktoré by mohli diela prepojiť, boli z filmov eliminované. Napriek tomu, že sa fikčný svet neprepojil, obaja režiséri vytvorili filmy, ktoré si môže pozrieť divák aj bez znalosti Pratchettových kníh, s tým, že zanechali toľko vtipných dialógov a situácií, koľko im filmové médium umožnilo.

V oboch dielach došlo pri analýze ku komparácii k substitúcii, adícii, kontaminácii a eliminácii. Pridaný hudobný prvok umocňoval atmosféru a dotváral dej, čo je pre filmového recipienta dôležitá súčasť, pretože vníma dielo nielen zrakovým, ale aj sluchovým zmyslom. Vizualne zaujímavé môžu byť pre diváka aj digitálne spracované niektoré postavy aj napriek nízkemu rozpočtu, s ktorým obaja filmoví autori pracovali.

Dve vzniknuté adaptácie môžeme pokladať za umenie, pretože zhustiť Pratchettovo dielo do trojhodinového filmu je pravdepodobne veľmi náročné. Aj keď by si Pratchettov fiktívny svet *Zeměplochy* zaslúžil skôr seriálové spracovanie, obe originálne spracované adaptácie dokážu zachovať po vzhladnutí emócie a snáď aj vyvolať záujem o knižné diela Terryho Pratchetta.

Zoznam použitých zdrojov

Primárna literatúra

- Pratchett, Terry. *Strata*. Praha: Magnet-Press, 1997.
- Pratchett, Terry. *Kobercové*. Prel. Jan Kantůrek. Praha: Talpress, 2000.
- Pratchett, Terry. *Otec prasátek*. Prel. Jan Kantůrek. Praha: Talpress, 1998.
- Pratchett, Terry. *Pravda*. Prel. Jan Kantůrek. Praha: Talpress, 2002.
- Pratchett, Terry. *Temná strana slunce*. Prel. Jan Kantůrek. Praha: Talpress, 1997.
- Pratchett, Terry. *Zaslaná pošta*. Prel. Jan Kantůrek. Praha: Talpress, 2005.

Sekundárna literatúra

- Bluestone, George. *Novels Into Film*. University of California Press, Berkeley, 1966.
- Cabell, Craig. *Terry Pratchett-Fantastická duše*. Prel. Martin. D. Antonín. Praha: Talpress, 2017.
- Desmod, John M. a Peter Hawkes. *Adaptation: studying film and literature*. Boston: McGraw-Hill, 2006.
- Hutcheon, Linda. *A Theory of Adaptation*. New York: Routledge, 2006.
- Chatman, Seymour Benjamin. *Příběh a diskurs: narativní struktura v literatuře a filmu*. Brno: Host, 2008.
- Jean, Vadim, Pratchett, Terry. *Otec prasátek: ilustrovaný scénář*. Prel. Aleš Balcar. Praha: Talpress, 2007.
- Mravcová, Marie. *Literatura ve filmu*. Praha: Melantrich, 1990.
- Murray, Simone. *Adaptation Industry: The Cultural Economy of Contemporary Literary Adaptation*. New York: Routledge, 2012.
- Stam, Robert. "Introduction: The Theory and Practice of Adaptation." *Literature and Film*. Eds. Robert Stam, Alessandra Raengo. Oxford: Blackwell Publishing, 2005.

Audiovizuální zdroje

- Jean, Vadim, *Barva kouzel* [film]. Velká Británie, 2008.
- Jean, Vadim. *Otec prasátek* [film]. Velká Británie, 2006.
- Jones, Jon. *Zaslaná pošta* [film]. Velká Británie, 2010.

Online zdroje

Žilka, Tibor. „Adaptácia“. *hyperlexikon.sav.sk/* [online]. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <http://hyperlexikon.sav.sk/sk/pojem/zobrazit/terminus/a/adaptacia>.

Morrison, Matt. „Why The Watch TV Show Is So Controversial“. *screenrant.com* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://screenrant.com/watch-tv-show-controversial-adaptation-terry-pratchett-why/>.

Praktická časť

Prenášačka

Srdce jej bilo kdesi v krku, tepová frekvencia sa musela vyšplhať tak na dvestotridsať, bunky červených krviniek jej popraskali a v ústach kvôli nim cítila kovovú chuť, studený vzduch jej spustil z nosa hlien a stehná jej prebodávalo milión malých ihličiek, ktoré pálili, zároveň ju fiktívny nôž pichal do boku. Vedela, že už dlho nevydrží. V rýchlosti pozrela na ranu, ktorú jej stihol pred útekou Bonifác spôsobiť, otvorila sa a prúdilo z nej množstvo krvi. Zahla do tunela pod Žižkovom a trielila smerom hore, síce na beh do kopca jej neostávalo veľa síl, ale dúfala, že to ani jej prenasledovateľom, ktorí boli zatiaľ vytrvalí. „Ty zasraná kurvo,“ počula niekde v diaľke za sebou rev a slová, ktoré ozvena priniesla až k nej, „zabiju ťe, až ťe potkám.“ Po týchto slovách jej úľavou vytryskli slzy, vedela, že týmto revom na ňu chlapi rezignovali, vypovedali službu aj jej nohy a padla na štyri, z hrude sa jej drali vzlyky smiechu a plaču, ktorými sa dusila. Žalúdok sa jej pohol, naplo ju a obsah sa dral von.

Jonáš stál nad posteľou a desať minút Olíviu sledoval. Metala sa na posteli, vykrikla a chytila si ruku, pomedzi prsty sa jej začala rinúť krv. Nahol sa k nej a snažil sa ju chytiť, odkopla ho však takou silou, že padol z postele, nevedel, čo má robiť a netušil, čo sa jej deje v druhom svete, pozviechal sa a bezmocne sledoval, ako sebou hádže zo strany na stranu, v poslednej fáze vyzerala, akoby jazdila na imaginárnom bicykli, alebo ako pes, ktorý sníva o tom, že behá niekde po rozkvinutej lúke. Biela plachta sa farbila do červena. Pripadal si, ako nečinný idiot tak len prisunul kýbeľ bližšie k posteli, a v duchu sa modlil, nech to už skončí. Otvorila oči a vyprázdnila celý obsah žalúdka. Snažila sa spomenúť, kde je, ale mozog bol dezorientovaný, cítila spotené oblečenie, ktoré sa jej lepilo na telo a mala pocit, že leží v nejakej kaluži, inštinktívne sa prehla nad kýbeľ znova. Cez dávenie sa nedokázala poriadne nadýchnuť, myslela na to, že sa udusí žľčou, krvou a hlienami, ktoré jej prechádzali z pažeráka do ústnej dutiny. Napriek tomu sa cez zaslzené oči snažila zaostriť na dno kýbla. Nepočula ale žiadny zvuk, ktorý by naznačoval, že by to už zo seba dostala von. Strčila ruku do kýbla a hľadala medzi zvratkami to, kvôli čomu bola naháňaná, z toho pocitu medzi prstami a zo smradu, ktorý z neho vychádzal, ju naplo znova a ona si pošpinila celú ruku, čo jej vôbec nevadilo, pretože konečne počula, ako predmet cinkol o stenu plechového kýbľa a spadol do zvratkov. Horúčkovito hmatala, až ho konečne našla. Vítazoslávne dvihla trasúcu sa ruku a podávala zašpinený prsteň Jonášovi, v tej chvíli si uvedomila neuveriteľnú bolesť. Rana na ruke sa otvorila skoro na desať centimetrov a pri pohľade na čiernu dieru, v ktorej videla kúsok kosti, odpadla.

Precitla na prezlečenej posteli, z okna prúdil príjemný teplý nočný vzduch, odhrnula paplón, na sebe mala čisté tepláky a obľúbenú mikinu kapely *All them Witches*, ruku mala úhl'adne previazanú bielym obvazom. Do izby vstúpil Jonáš a na tácke niesol čaj, ovocný šalát a šicie nástroje. Strčila si kus kiwi do úst a vychutnávala jeho kyslú osviežujúcu chuť. Sadol si na kraj postele a pozoroval, ako prežúva.

„Tak čo, ako ti je?“ chytil ju za ruku a pomaly dával dole obvaz.

„Celkom v pohode, ako dlho som bola mimo?“ zahuhlala cez banán, ktorý do seba akurát napchala.

„V pohode to určite nie je, treba to zašit', obvaz je len provizórny,“ s výrazom znalca, ktorý si nikdy neprišiel ani gombík na košeli, sa díval na ranu. „Môžeš mi vysvetliť, čo sa tam stalo?“ jeho hlas naberal prísnejší tón.

„No trochu sa to zvrtilo, Bonifác nebol spokojný a trochu sme sa pohádali,“ tvár skri- vila bolesťou, pretože jej na ranu Jonáš striekal peroxid.

„Za trochu hádky taká rana?“ treskol fľaštičkou o stôl.

„No, nechtiac ma porezal,“ nemohla Jonášovi povedať, že to úplne nechtiac nebolo, ale nebavili ju už Bonifácove hry. Doniesla mu všetko, čo chcel a stále jej sľuboval, že jej Lujzu nájde, preto mu ten prsteň vytrhla a prehltila.

„Nebol teda spokojný a preto ťa musel nechtiac porezať?“ dvihol obočie a pozeral do jej vychudnutej bledej tváre, kde zornice vo veľkosti puklice od auta stále zeleno svietili.

„Bonifác je magor a neprajem si, aby si sa s ním stretávala! Nechcem, aby si tam vlastne vôbec chodila,“ pri tom rozčúlení Jonáš zčervenel v tvári.

„To ti bol dobrý, keď si vďaka jeho kamienkom zaplatil svoj výskum,“ rýpla doňho.

„Výskum je dávno zaplatený, dostali sme dotácie, nevyhováraj sa láskavo na mňa, prečo ťa porezal?“ uvedomoval si, že svoju otázku opakuje dokola.

„Veď ti vravím, že nebol spokojný, čo po mne sakra chceš?“ zamračila sa a na tvári sa jej medzi obočím vytvorila hlboká vráska.

„Vieš čo chcem, doprčie! Chcem, aby sa toto už nedialo! Chcem, aby si nefetovala!“ prepustil na slobodu Jonáš svoj potlačovaný hnev.

„Chcem, aby si sa dala dokopy! Chcem, aby si mi neklamala! Chcem, aby si si uvedo- mila, že si závislá! Chcem žiť, proste nejak normálne!“ Ticho ho počúvala a obdivovala, že pri tom rozčúlení dokázal navliecť niť do miniatúrneho očka ihly.

„To je všetko?“ dostala zo seba akurát, odpoveďou jej bol len jeho smutný pohľad, ďalej už nič nevravel a ticho zašival ranu. Vedela, že je jej otázka úplne scestná a vedela, že všetko, čo Jonáš povedal, je pravda. Normálna nebola od Lujzinej smrti, žiť usporiadaný

život, chodiť do práce a zaradiť sa do spoločnosti jej robilo veľký problém, hlavne potom, čo objavila druhý svet, nevedel o tom, čo tam hľadá, ani čo tam našla. Nemohla tam prestať chodiť, musela ju nájsť. Neuveriteľné kľče, horúčky, halucinácie a občasné nečakané situácie, ktoré nedopadli podľa jej predstáv, bola daň, ktorú bola ochotná platiť. Po tvári jej tiekli slzy, ale nevydala zo seba ani hláska, aby Jonášovi nedala podnet k ďalšiemu sentimentálnemu monológu. Zašitú ruku jej znova zaviazal a ľahol si mlčky vedľa nej.

„Mrzí ma, že sa hneváš,“ otočila sa k nemu a ruku mu položila na hrudník.

„Ja len, ja len chcem,“ koktala. Jonáš na ňu sklopil oči, a čakal na odpoveď, ale ona mu to ešte nechcela povedať, vedela len, že nemôže prestať, „aby sme boli v pohode,“ dokončila vetu nešikovne.

„V pohode budeme, až s tým prestaneš,“ odsekol.

„Raz určite,“ usmiala sa naňho a snažila sa mu dať pusku. Prestane, až dostanú Lujzu späť domov.

„Nie raz, ale teraz! Prosím ťa, sľúb mi to,“ z rozkazu prešiel k prosbe.

„Nebudem ti nič sľubovať, sám si vravel, že sa nemôže nič stať,“ odtiahla sa od neho.

„Do prdele, to som vravel o tom, že nemôžeš byť na LSD závislá, ja nie som závislý, ani jeden z ďalších respondentov nie je závislý, nikto na tomto svete na ňom predpokladám nie je závislý, až na teba!“ Otočila sa mu chrbtom a dúfala, že skončil, ale tak ako čakala musel sa len nadýchnuť.

„Tento fakt ty si dokázala vyvrátiť po mesiaci. Chápem, že ťa to láka. Chováš sa ale ako závisláčik na heroíne po svojej premiérovej ihle, a aby toho nebolo málo, potíkaš sa niekde v inom svete, alebo kde. Posluhuješ Bonifácovi. Ničomu nerozumiem.“

„Opakuješ mi to dokola!“ roztriasol sa jej hnevom hlas. O tom prečo Bonifácovi posluhuje mu nechcela povedať. Povie mu to, až bude mať dôkaz.

„Dokola, pretože som zato zodpovedný, ale stačilo,“ nahol sa k nej. Bola ticho, na toto nemala čo povedať, túto debatu viedli už minimálne po stý raz a nikdy sa nič nevyriešilo. Jonáš snád' vychladne a aj napriek tomu, že s tým nesúhlasí, nakoniec ho aj tak ukecá. Zavrela oči a svet sa jej zatočil, zmixovaný banán s kiwi a jahodami sa pýtali von, nahla sa cez posteľ, ale kýbeľ tam už nebol.

Škbla sebou, bolesť ruky bola neznesiteľná, potila sa a na tvári cítila vyryté rýhy od vankúša, sťažka otvorila oči a prevalila sa na bok, po Jonášovi ostalo len vyležané prázdne miesto a úhľadne poskladaný paplón. Spomenula si na neporiadok, ktorý pred spánkom po sebe zanechala, otočila sa a kukala na umytú dlážku, „ten chlap je neskutočný,“ povedala nahlas. Pomaly vstala a presunula sa do kúpeľne. Do krvavých očí si vložila čocky, z úst si

vymyla nočný bordel a neúspešne sa snažila aplikovať pod viečka korektor, ktorý však nedokázal jej čierne kruhy prekryť. V kuchyni mala od Jonáša prichystané raňajky a aj napriek odkazu, v ktorom jej písal, že to má všetko zjesť, dokázala do seba nasúkať len malý kúsok. Zamyslene pozorovala chladničku, na ktorej boli magnetkami prichytené všetky tie kresby, ktoré Lujza stihla namaľovať, fialová ryba s oranžovými šupinami, kriľavý vtáčik s modrým zobáčikom. Zálubu vo faune a flóre zdedila určite po otcovi. Zvuk bzučiaceho budíka ju prebral, bolo pol jedenástej, takže jej ostávala hodina a pol do vystúpenia v nemocnici.

„Teto, čo sa vám stalo s rukou?“ pýtal sa holohlavý chlapec z lôžka, len čo si odložila v nemocničnej izbe kabát.

„Bola som nemotorná pri varení špagiet a trochu som si popálila ruku,“ zaklamala a usmiala sa na chlapca. V izbe ležalo ďalších päť detí a dnes ju čakali dve onkologické oddelenia. Milovala detský smiech a radosť, keď im ukazovala svoje kúzla. Vedela žonglovať, robiť triky s kartami, ale vrcholom bolo vždy prehĺtanie predmetov, ktoré dokázala vrátiť späť, pri tom všetky deti pískali a tleskali vzrušením.

„Jak jste to udělala?“ stál chlapec na posteli a sestrička sa ho snažila uložiť po tom, čo prehltla golfovú loptičku, ukázala im prázdne ústa a hýbala s bruchom na znak, že sa s v žalúdku s lopičkou hrá, aby ju zase vrátila do úst. „Vy jste čarodejka,“ zhíklo dievčatko ležiace pri okne.

„Síce by ma mohlo vystihnúť aj oslovenie čarodejnica,“ žmurkla na ňu, „ale presné pomenovanie mojej profesie je regurgitátorka.“

„Reg, regu, regu čo?“ bojoval so slovom chlapec, ktorého sa už sestričke podarilo uložiť.

„Niekedy v tvojom veku, som nechtiac prehltla gumu a tak som sa zľakla, že mi mama doma vynadá, že sa mi ju podarilo vydolovať zo žalúdka zase naspäť.“ Deti sa smiali a tleskali.

„Až budu veľký, budu taky kouzelník,“ lúčil sa s nou neposedný chlapec, na ktorého sestrička hodila len smutný úsmev. Síce im sľúbila, že ich navštíví, ale vedela, že polka z nich tam kvôli chorobe už ležať nebude.

Živo mala v pamäti, ako držala Lujzu za ruku a sľubovala jej, ako bude všetko v poriadku. Denodenne za ňou chodila a sledovala, ako jej dievčatko stráca postupne kilá na váhe a vypadávajú jej vlasy. S Jonášom sa tiež ostrihali dohola z čoho sa hrozne tešila, keď ich prvýkrát videla. Keď sa jej stav konečne zlepšil neužili si ju doma viac, ako tri mesiace. V nemocnici im vysvetľovali, že došlo k recidíve rakoviny. Z pôvodného ložiska sa rozrástli do ďalších oblastí. Do tej doby neaktívne rakovinové bunky jej metastázami napadli, každý

životne dôležitý orgán. Nad'alej jej dokola opakovala, že s nimi pôjde domov. Sama netušila, ako ju klamala. Dva mesiace nato ju s Jonášom pochovali. Veľká časť z oboch sa v ten deň pochovala s ňou. Jonáš sa ponoril do výskumu a ona do ťažkých depresíí.

Všetko má ale svoju temnú a svetlú stránku. Vďaka výskumu Jonáš pomáhal ľuďom s depresiami. Jej pomohol tiež. Hlavne vďaka jeho halucinogénnym liekom sa dostala do sveta, kde náhodou stretla Martina, chlapca, ktorý ležal na rovnakom oddelení, ako jej Lujza. Chorobe podľahol pred pol rokom.

Ich stretnutie jej však dalo nádej a depresie ustúpili. Raz blúdila v inom svete a inštinktívne si to zamierila do parku kam chodila s Lujzou. Sledovala hrajúce a výskajúce deti na ihrisku. Deti mali pestrofarebné avšak jemné farby. Predpokladala, že to bolo z dôvodu vyvíjajúcich sa povahových črt. Všimla si ho, keď k nej dobehol po loptu.

„Martin?“ chytila ho za ruku a on vyľakane cukol.

„Já vás neznám teto,“ vystrašene sa obzeral.

„Videl si Lujzu? Ako si sa sem dostal?“ zatriasla mu rukou. Martin sa jej vytrhol a utiekol s loptou niekam preč. Vošla na ihrisko medzi deti. Kričala Lujzine meno ale nebola tam. Dalo jej to však nádej, že tam Lujza niekde je. Veľkú časť v druhom svete trávila hľadaním svojej dcéry po ihriskách.

Z návštevy nemocnice odchádzala unavená a smutná. Napriek tomu, že sa snažila držať si odstup, nedokázala na deti nemyslieť. Zdôverovali sa jej so svojími diagnózami, strachom a bolestami. Z nemocnice odchádzala unavená a smutná. Doma už ju čakal Jonáš, len čo otvorila dvere objal ju.

„Tak jak to šlo?“ nikdy nedával najavo svoj smútok, vždy to bolo poznať len na jeho hlase, „čo tvoja ruka?“

„Normálne, neveselá atmosféra, veselé deti, ktoré si neuvedomujú, že umrú,“ dala mu pusku na líce a sadla si za stôl, „a ruka v pohode,“ dodala, aj keď ju kurevsky bolela.

„Och moja,“ stál s rukami v bok, „to nemôžeš vedieť, kopec z tých detí sa uzdraví,“ zmĺkol a otočil sa k sporáku, „mnoho z nich má šancu.“ Pokračovať v tejto debata nemala náladu, oproti nej bol Jonáš večný optimista, ktorý nestrácal nádej a bol to ten typ človeka, ktorý na pohrebe dokázal vypustiť filozofickú myšlienku o tom, ako sa mŕtvemu vlastne uľavilo a jeho duša si už niekde veselo poletuje, zatiaľ čo my sa trúchlením utápame.

„Na ústave niečo nového? Tvoj výskum?“ snažila sa položiť otázku s nezaujatosťou a nezáujmom, aj keď ju, ako pokusného zajaca, zaujímala jeho práca v obore makrobiológie a botaniky najviac. Našťastie si Jonáš nevšimol potláčané vzrušenie odrážajúce jej závislosť.

„No, ide to dobre, čo dobre, výborne,“ vykrikoval s prehnaným nadšením a úľavou, že sa o dcére viac nebudú baviť.

„Konečne sa ozvalo niekoľko kliník, ktoré vyjadrili záujem o moju prácu,“ usmieval sa šťastne, „hlavne z psychiatrickej oblasti je enormný dopyt,“ vypol sporák, „roky práce prinášajú ovocie.“

V tichosti jedli, nechcela viac vyzvedat', boli spolu od začiatku jeho bádania, pri jeho prvých pokrokoch a výzkumoch pri ktorých sa zaoberal liečebným využitím diethylamydu kyseliny sírovej na duševné zdravie človeka, sama sa prihlásila ako respondent, pretože dlhú dobu bojovala s depresiami. Jonáš urobil v tomto smere najväčší pokrok, dokázal kúzliť s bunkami a krížil navzájom rastliny s látkami zo živých živočíchov. Vyskúšala napríklad svrčka, ktorý obsahoval látky z najjedovatejšej žaby na svete, Pralesničky strašnej, a makoového extraktu. Ak sa vravelo, že halucinogény otvárajú cestu k Bohu, v jej prípade to bolo doslovne do paralelného sveta.

„Jedz poriadne, len sa v tom nimráš,“ prerušil Jonáš tok jej myšlienok, „nič neješ.“ Strčila si lyžicu rizota do úst a pomaly ho jazykom prevaľovala.

„Čo ten prsteň?“ spomenula si na svoj úlovok.

„Dal som ho Milanovi, dá vedieť, až ho prezrie, ale kamienok vyzeral pekne a draho,“ zamračil sa Jonáš. „Síce som túto debatu chcel nechať, až pokiaľ sa konečne normálne naješ, ale už keď si to vytiahla, tak začnem.“

Hodila lyžičku do taniera a oprela sa o operadlo stoličky, vedela, kam to bude smerovať a prešla ju chuť.

„S týmto je koniec, dvere do pracovne som zamkol, kľúč som schoval a na budúci týždeň to všetko prest'ahujem do ústavu. Kolega odchádza, bude tam dosť miesta,“ pozeral sa na ňu, ale keď videl, že žiadna reakcia neprichádza, pokračoval, „ja viem, že je to moja vina.“

„Nie, nie je to tvoja vina,“ skočila mu do reči, „som dospelá svojprávna osoba.“

„Tak dobre, je to z veľkej časti moja vina a toto všetko sa nám vymklo z rúk,“ povzdychol si, „unikáš mi do iného sveta, do sveta, o ktorom ja nič neviem a nikdy som tam nebol,“ síce sa sám pomocou LSD z depresí dostal, nikdy sa nedostal do sveta, v ktorom sa potulovala jeho žena, nechápal to.

„Čo vyzeralo zo začiatku ako nevinná zábava a ty si sa cítila konečne lepšie, sa zmenilo na nebezpečnú hru a som sám na seba nasratý, že som to už dávno neuľal,“ chytil ju za ruku, ale ďalej hľadel do taniera.

Vytrhla si ruku z jeho zovretia: „Nie je to fér, ty si dostal, čo si potreboval a ja mám teraz jednoducho prestať.“

„To priznávam, ale chcel som len jedinú rovnicu fotosyntézy, jediný poznatok o slnku, ktorý sa mi potvrdil pred pol rokom, ty tam naďalej chodíš, pretože si na tom svete závislá,“ už zase na ňu zvyšoval hlas.

„To sú pokaždé iné Bonifácove požiadavky. Žalúdok máš rozmrdaný z toho, ako v sebe ťaháš veci, sem a tam,“ prudko vstal a šiel sa oprieť o kuchynskú linku

„Hovoriš, že musíš a že to nie je závislosť, a ja debil som to bral, akože je to lepšie na tvoju psychiku, ale nie je, vykazuješ veľké abstinenčné príznaky.“

„Žiadne nemám,“ prepichla ho ostrým pohľadom, „ja chcem len vedieť o tom svete viac.“

„Do riti už,“ otočil sa a začal hádzať špinavý riad do drezu.

„Máš triašky, v noci sa budíš, neješ, nemáš chuť na sex, si apatická a myšlienkami lietaš stále niekde inde,“ vyrátaval.

„Neprídem si iná,“ sucho skonštatovala, „ničomu nerozumieš, proste ma ten svet zaujíma, ako teba tie tvoje výskumy.“

„Viem, ale ja sa kvôli nim nemením, ale ty áno, pretože si...“

Prečo sa mení, už nevnímala, nechápal to, nerozumel tomu, chytala ju panika z toho, že sa tam už nikdy nepozrie a Lujzu nenájde. Vstala a zatočila sa jej hlava, Jonáš ju zachytil.

Prudko sa posadila a snažila sa nadýchnuť, zhlboka dýchala, ale ten ťaživý zvieravý pocit vo vnútri sa nechcel upokojiť, očami žmúрила do tmy, ale šošovky ju z nedostatku vlhkosti rezali a podarilo sa jej zaostriť len na červený displej digitálnych hodín, ktorý ukazoval štvrt' na tri. Jonáš tvrdo spal, čomu sa divila, pretože úder jej srdca museli byť počuť až k susedom. Ľavú šošovku vyhodila z oka na zem, rezavý pocit ustúpil. Chvíľu počkala, či sa Jonáš nepreberie, ale ten sa ani nepohol. Po špičkách sa vykradla do spálne a zamierila si to rovno do Jonášovej pracovne, ktorá sa skôr podobala na malé laboratórium. „Kurva,“ zahrešila, keď sa zamknuté dvere ani nepohli, vrátila sa do izby a namierila si to rovno ku knižnici, kde zdvihla *Encyklopédiu rastlín*, pod ktorou sa schovával kľúč, Jonáš bol v určitých veciach veľmi čitateľný, vzduchom mu poslala bozk. Hlavné svetlo sa neodvážila zapnúť, ale ani nebolo treba, pretože osvetlenie z akváriok a pestovateľských stanov rastlín, ktoré potrebovali svetlo neustále, bohato stačilo. Prešla rovno k najväčšiemu akváriu, ktoré sa tiahlo do pol steny a osvetlené bolo žltými ledkami, zohla sa a zadívala sa do fialovej

hliny zmiešanej s farebnými kryštálmi, ktoré odleskami vytvárali dúhový odtieň. Z boku pozorovala dva fosforujúce červy, jeden neónovo ružový a druhý neónovo modrej farby, boli až na dne, takže by na nich rukou nedosiahla, Jonáš na to používal kliešte, ale tie boli v dezinfekčnej komore. Postavila sa na stoličku a pozorovala nehybne pulzujúci povrch, asi po pätnástich minútach sa v rohu vytvorila malá jamka, z ktorej sa vystrčila bledofialová končatina, ktorá hmatala po povrchu. Stála ako socha a tajila dych, až konečne vykukla hlava so štyrmi párami očí, každé v rôznych farbách. Vyčkávala, pokiaľ sa konečne vyhrabe a hneď, ako vystrčil celé telo, pohotovo vystrelila ruku a schmatla jeho nohu. Pavúk sa zmietal chaosom, ktorý mu spôsobila, brucho sa mu nadúvalo, pretože ho vytiahla z jeho toxického prostredia. Nenechala ho ale prasknúť a dlhšie trápiť a strčila si ho celého do úst, zakusnúť sa zakaždým bála, preto jej Jonáš vždy dával žížaly a červy, ktoré ľahko prehltila. Pavúk sa jej v ústach nohami zaprel a mala čo robiť, aby ho nevypľula na zem, nezostávalo jej nič iné, iba ho prekusnúť. Obsah jeho brucha jej vystrekol v ústach, ale udržala sa a všetko prehltila. Pavúčie štavy postupovali pažerákom a spaľovali jej steny, mala pocit, že jej žalúdok exploduje, celým telom jej prešla ostrá bolesť, z hrdla sa jej dral výkrik, ale ochromený jazyk a hlasivky sa ani nepohli, padla na kolená a zosunula sa na bok, nedokázala sa ani pohnúť, telo mala paralizované, z úst jej tiekol prúd slín, oči sa jej prevrátili niekam do hlavy a bielka zahalil sivý povlak. Jej myseľ sa trieštila, ako keď ťuknete do zrkadla, z ktorého sa postupne ťahajú trhliny, až sa celé rozpadne, izba v jej hlave sa skladala, agresívne formovala a pokrútila celú realitu, jeden roh izby sa presunul do druhého, akoby sledovala niekoho, kto skladá origami a z papiera vytvoril niečo obrovské, pozerala do oka, ktoré ju pozorovalo, snažila sa uniknúť, ale necítila si končatiny, oko zamrkalo a papierová vec sa pohla dozadu, sledovala obrovského papierového pavúka, ktorý vzpriamil hlavohrud a predné nohy dvihol do výšky, rozťahol papierové chelicery a vrhol sa oproti nej, a vtedy jej myseľ praskla úplne.

„Jste v pořádku, slečno?“ ozval sa hlas nad ňou. Pomaly otvorila oči a dívala sa do usmiatej tváre staršej dámy, jej zorničky boli oranžovej farby tak ako jej ľudská aura, ktorá žiarila ako zapadajúce slnko, z toho, čo sa o aurách stačila naučiť, vedela, že táto farba patrí starostlivým, harmonickým a trochu lenivým ľuďom.

Rozlepila pery: „Áno, asi som,“ s úľavou si uvedomila, že dokáže rozprávať, hlasivky fungujú a necíti žiadnu bolesť. Naopak cítila príjemné teplo a vzrušenie v žalúdku, akoby jej tam tancovalo stádo pavúkov.

„Moc mě mrzí, že jsem vás vytrhla z rozjímaní, ale v jednu chvíli jste vydala takovej ston, že jsem se lekla, jestli jste v pořádku,“ úsmev sa jej stále držal na tvári a dúhovka jej zahrála modrým zábleskom vyjadrujúcim úprimnosť.

„Ďakujem, som v pohode, krásna farba,“ rozpačito sa usmiala a trochu nemotorne sa posadila, až teraz si všimla, kde leží.

Náplavka bola plná ľudí, všetci v plavkách, niektorý relaxovali na nafukovačkách, pár z nich plávalo smerom na druhý breh, partička mladíkov sa prehánala, kto skočí lepšiu šípku a skupina dievčat sa zrovna synchronizovane pretáčala na slnku ako párky na rožni, ktoré sú vystavené na každej benzínke, slnečné lúče spojením ich životnej energie a žiary vytváralo dojem fatamorgány.

„Tá už mi veľkom zůstala a nemôžu se jí zbavit,“ zasmiala sa pani.

„Máte šťastie,“ pozorovala jej trblietavé ohnivé vlasy.

„Nebojte sa o tú vaši. Moje byla v mladým věku taky taková sivá,“ skonštatovala dáma jej fádnu farbu. Na toto nemala Olívia čo povedať a tak sa len rozpačito usmiala.

„Dnes to krásně hřeje, nebudu vás rušit, pěkný slunečný den,“ usmiala sa a odchádzala.

„Ďakujem, aj vám pekný slnečný deň,“ rozlúčila sa a rozmyšľala nad nezmyselnosťou toho pozdravu, pretože v tomto svete dážď, sneh, čo i len mrak nikdy nezažila, vždy proste svietilo slnko. Západ nikdy nestihla, buď sa totiž prebrala v meste za tmy, alebo za svetla. Možno tu ani žiadny západ neexistoval. Možno sa slnko zaplo a vyplo samo, podľa potreby. Vstala a vydala sa promenádou, nábrežie sa hmýrilo ako farebné ľudské mravenisko. Voda bola priehľadná až tak, že bolo vidieť na dno, čo sa o náplavke vo svete, v ktorom skutočne žila, nedalo povedať. Neplávali tam však žiadne ryby, nepohyboval sa tam žiaden organizmus. V tomto svete totiž neexistovali zvieratá, ani hmyz a jednou z podivností bola aj absencia hudby a spevu. Všetko, čo fungovalo, bolo poháňané slnkom a okrem rastlín a vody sa neživili žiadnou tuhou stravou, akoby im stačila ich životná energia. Počas bádania, na akej báze funguje život, sa zoznámila s partičkou mládencov, v ktorej ani jeden nežiaril farebnou aurou a hlavný obchodník Bonifác bol z nich najtmavší, s charizmou podvodníka sa tváril, že o všetkom vie, všetko chápe a samozrejme ju do fungovania sveta za určitých podmienok zasväť, vedela, že jedine on jej dokáže pomôcť. Nadalej s ním preto obchodovala, nosila mu všetko, čo si zmyslel a bolo to v jej možnostiach. Výmenou za prstene a náušnice, malé farebné kamienky mali v reálnom svete cenu zlata a Jonáš si vďaka nim dokázal zaplatiť svoj projekt. Zrazu do nej niekto prudko vrazil, rovnováhu neudržala, zatackala sa a spadla do vody, rukami pádlovala na hladinu, ale neviditeľná sila ju ťahala za nohy do hlbín. Prebehlo to všetko veľmi rýchlo a ani nevie ako, ale zrazu visela za nohy hlavou dolu. Vtedy si uvedomila, že ju ťahalo lano, akoby ju niekto chytil na udičku. Plieskala sa o bok ľode tri metre nad hladinou, až ju konečne niekto chytil za pás a vytiahol.

„Ale, ale, koho tady máme,“ niekde za ňou sa ozval Bonifácov hlas, zatiaľ čo vyplŕvala vodu z pľúc.

„Vědel jsem, že se brzy ukážeš,“ spokojne sa zasmial. Jeho tieň sa nad ňou týčil, pozorovala jeho ruku, ako sa k nej naťahuje.

„Drahá Olívie,“ zdrapol ju za ruku, „minule jsi měla naspěch,“ stlačil jej ranu, až zvyškla, „že jsme ani nestihli dokončit naši debatu,“ zaboril jej prsty do rany ešte hlbšie, „což mě mrzí,“ otočil ju prudko za ruku a nahol sa k nej. Pozerala do jeho čiernej zreničky so žltou zúženou šošovkou. Farba jeho tváre mala sivý nádych a čierna aura okolo neho sa na slnku leskla. Nebol to len znak negativity, ale aj veľkej energetickej sily a musela v duchu uznať, že pôsobí veľmi elegantne.

„Kde je moje hudba?“ pustil ju a sadol si do prúteného kresla oproti nej. Pozviechala sa z mokrej podlahy. Jachta bola priestranná a zrovna sa plavili pod širokým mostom. Nočnú košeľu mala z prudkého slnka skoro suchú, sadla si k Bonifácovi.

„Kde mám hudba?“

„Hudba nie je nástroj, ani vec, už to pochop,“ rozmýšľala nad tým, kedy začne ten idiot nové slová správne skloňovať, zatiaľ čo si rozväzovala mokrý obvaz, aby sa jej rana nezapálila.

„To tvé harampadí nefunguje,“ vyštekol.

„Harmoniky,“ usmiala sa naňho, „myslíš harmoniky.“

„To je fuk,“ mávol podráždene rukou, „chci hudbu, hlasivky a tóny, teď!“

Oprela sa o kreslo a celá sa vystavila slnku: „Našiel si Lujzu?“

Široký úsmev na jeho tvári ju prinútil vyskočiť z kresla: „Ty si našiel Lujzu!“

„Bude hudba, bude Lujza, neposkakuj tady a posad' se,“ prikázal jej a ona si sadla poslušne do kresla.

„Slyšíš hudba,“ mával vo vzduchu rukami ako dirigent, „já totiž nic neslyším.“

„Ja neviem, čo ti mám povedať, ani čo ti mám priniesť,“ zažmurila nervózne naňho, „hlasivky sú orgán, vaše hlasivky sú zakrnené, preto zo seba nevydáte ani tón,“ zakryla si rukou oči, aby naňho videla, „prečo tu hudba nehrá, neviem, nie som vedec.“

„To teda nejseš, seš malá čubka, lhářka a zasranej šašek, ktorej v bruchu nosí nefungující sračky. Šašek, se zlým číslem který se přitom tváří důležité!“ úsmev z jeho tváre zmizol.

Vyprskla smiechom, pomyslela si, že už je asi napol šialená, ale tak dobre ju ešte nikto neopísal.

„Asi preto sa spolu my dvaja bavíme, kde je Lujza?“

Vyskočil k nej a schmatol ju pod krk, čepeľ noža sa jej zarývala do hrtanu.

„Já se s tebou prostě nebudu srát v tenhle slunečný den,“ šeptal jej do ucha.

„Strejdo?“ ozval sa tenký hlások niekde za nimi, Bonifác jemne povolil tlak.

„Lujzo, hned za tebou přijdu, ještě si chvíli v kajutě maluj,“ jeho basový tón sa zmenil skoro na soprán. Olívia sebou začala divo mätať, Bonifác však pritlačil a hrozilo, že sa sama na tom noži podreže.

„Už to mám namalovaný,“ trval hlások na svojom, „chceš, ukážu ti ho.“ Bonifác povolil zovretie.

„Jo, miláčku, pojd' se nám ukázat.“ Olívia počula malé bosé nohy ťapkať po podlahe, až sa spoza nej zjavilo dievčatko so záplavou kučeravých vlasov.

„Tady koukej,“ podávala obrázok Bonifácovi. Olívia jej nevidela do tváre, iba jej zlaté kučeravé vlasy dlhé po pás. Bonifác pozoroval Olíviu a nôž teraz mieril na chrbát dievčatka, druhou rukou si vzal obrázok a so záujmom si ho prezeral. Dievčatko zatiaľ netrpezlivo prestupovalo z nohy na nohu a čakalo na jeho reakciu.

„Krásný, a co to je, miláčku?“ podával jej obrázok späť.

„Hm, to nevím,“ otočila sa k nej, „teto, taky koukej.“ V tom momente stratila Olívia reč. Z očí jej vytryskli slzy. Bola to Lujza, bola to jej Lujza.

„Lujza!“ vykrikla a zdrapla dievčatko do náručia. Bonifác s mršnosťou hada jej ju pohotovo vytrhol.

„Pomalú,“ škeril sa na ňu Bonifác, dievčatko udivene pozeralo z jedného na druhého a v rukách zvieralo obrázok.

„Teto, koukej,“ podávala jej obrázok znova. Olívia, si trasúcimi rukami obrázok vzala a cez slzy sa snažila zaostriť na farebnú kresbu.

„To je ryba, malá zlatá rybka,“ utierala si oči do obväzu. Dievčatko sa hmýrilo a Bonifác ju pustil na zem.

„Ryba?“ podišla k nej a vyštverala sa jej na kolená. „Teto, neplakej,“ pohladkala ju Lujza po vlasoch.

„Prepáč,“ vypadlo z nej a rozplakala sa ešte viac. Bonifác, ktorý ich doteraz v tichosti pozoroval, si vzal obrázok.

„Ty znáš ryba?“ Olívii prišla tá veta vtipná, alebo už nebola len na pokraji šialenstva, ale načisto sa zbláznila. Rozosmiala sa, dievčatko sa rozosmialo od radosti tiež, iba Bonifác sa nepridal: „Tak znáš ryba, či zas kecáš?“

„Ryba je živočích, který pláve vo vode,“ dostala zo seba.

„Naco je dobrá?“ vyzvedal.

„No, udržuje ekosystém, potravinový reťazec a tak,“ pozorovala dievčatko, ako na ryby dokresluje šupiny.

„Kde si ju videla?“ spýtala jej Olívia.

Otočila sa na ňu so zadumaným výrazom: „Ve sne,“ usmiala sa zoširoka, a Olívii zase vyhrkli slzy. Musí ju odtiaľto dostať, musí ju vidieť Jonáš, je to Lujza.

„Chtěla bys takového ryba, miláčku?“ naklonil sa Bonifác k dievčatku a žmurkol na Olíviu. Ten všivavý hajzel, prebehlo jej hlavou, ale nedala na sebe nič poznať.

„Tak jo,“ zašvitorila Lujza a usmiala sa na Bonifáca.

„Neviem, či také niečo dokážem,“ krútila Olívia hlavou.

„To mě nezajímá, chceš Lujzu, Lujza chce ryba, to mi zní jako dohoda, ne?“ smial sa teraz naopak Bonifác.

„Ako mi ju dáš?“ vypúlila naňho Olívia oči, hlavou jej prebleskla malá nádej, že by bol schopný ju dostať do jej sveta.

„Dnes je pátek, takže v pondělí u Mdlého ducha,“ jej otázku ignoroval a hlavou pokynul chlapom, ktorí postávali na konci jachty. Jeden z nich sa pohol, mal na sebe neoprénový oblek a pravdepodobne to bol ten, kvôli ktorému sa na jachtu dostala.

„Teto, a přijdeš? Mě nebude vadit, když nebude ryba,“ pohladkalo ju dievčatko po tvári, „a nebuď smutná, jo?“ Nedokázala nič povedať, akoby dostala do krku kľč, ktorý jej bránil v tom, aby sa rozplakala na celé hrdlo, zmohla sa len na súhlasné pokývanie hlavou. V rýchlosti pokrčila obrázok a strčila si ho do úst, ale zasekol sa jej v krku. Chlap ju chytil a šmaril cez palubu do vody. Dokázala sa na krátky okamžik vyplaviť na hladinu vody. Videla, ako sa Lujza nakláňa cez zábradlie, a niečo kričí, to už ale nepočula, pretože je stahoval vodný prúd. Snažila sa plávať na hladinu, ale bol silnejší a nemala dost síl, zachvátila ju panika, bezmocne kopala do vody, ale slnečný lúč sa vzdaloval, otvorila ústa, ktoré jej hneď zaliala voda. Pozrela sa dole do hlbiny, v ktorej svietili jemné svetlá, plávala za nimi. Neskoro si uvedomila, komu tie oči patria, krútila a dusila sa vo vodnom víre, keď ju obrovský pavúk namotával. Pohltila ju temnota, keď ju začal sať.

„Doprdele,“ cez malú štrbinku videla Jonášovu tvár, vyplula vodu, oči nedokázala cez opuch viac otvoriť, mala pocit, že má hlavu nasiaknutú ako špongia, chytila si hrdlo, prsty mala neforemne tlsté, naplnené vodou a krvou, Jonáš ju držal za čelo a zakláňal jej hlavu, druhou rukou jej otvoril ústa a strčil jej prsty do krku, s údivom jej z neho vyťahoval rozmočené kúsky papiera, s hrôzou ho pri tom pozorovala. Snažila sa z hrdla vydrať slovo, ale vydala zo seba len niečo, čo sa podobalo na zvuk podrezaného prasat'a. Otočil ju nabok, aby sa neudusila a do boku stehna jej vpichol ďalšiu dávku adrenalínu.

„Musím zavolať sanitku,“ nakláňal sa k nej. Podarilo sa jej nemotorne pohnúť hlavou, napuchnutý jazyk mala vystrčený z úst.

„Dostala si tri injekcie, ak táto do desiatich minút nezaberie, musím volať,“ chytil ju za čelo a kontroloval teplotu. Telo sa jej roztriaslo a srdce zbesilo udieralo, mala pocit, že sa jej prebije z hrudníku na podlahu, zatvorila na sekundu oči. Keď ich znova otvorila, zistila, že sa jej dýcha lepšie, hrdlo povolilo. Bola zakrytá dekou, pokúsila sa dvihnúť hlavu, ale podarilo sa jej to na pár centimetrov a ťažká hlava dopadla na vankúš. Viečka odpuchli, zaostriala na Jonáša, ktorý ležal vedľa nej a pozoroval ju.

„Lujza,“ zašepkala. Jonáš zkrivil tvár, „prosím?“

„Lujza žije,“ zťažka preglgla po tom, čo jej bolesť prešla krkom.

Jonáš sa posadil: „Lujza je mŕtva už šesť rokov.“

„Musíš mi veriť,“ snažila sa posadiť, ale telo jej to nechcelo dovoliť.

„Nemusím nič, hlavne nie takýmto fantazmagóriám,“ odvrkol. Cítila, ako ju chytil za rameno a snažil sa dvihnúť. Podarilo sa jej udržať na roztrasených nohách, visela na ňom jak handrová bábika, ale spoločnými silami sa dostali do postele. Dva dni bola mimo, v noci sa len budila na triašku a zmietali ňou horúčky. Z tých dní si pamätala len, ako ju Jonáš vodil na záchod a späť.

„Ako ti je?“ podával jej čaj.

„Čo je za deň,“ vychraptila.

„Nedeľa,“ položil čaj na stolík pri posteli a sadol si k nej.

„To už je zajtra,“ vytreštila naňho oči, „zajtra tam musím byť, potrebujem rybu.“

„Akú rybu?“ nechápavo na ňu hľadel Jonáš.

„Hocijakú malú rybku!“ hystericky vykrikla a prudko vstala, až sa jej z toho zatočila hlava, „zverimex, v obchodáku je zverimex.“

„Ty určite nikam nejdeš,“ stiahol ju na posteľ. „Mala si anafylaktický šok, dva dni blúznila v horúčkach, buď rada, že žiješ.“

„Nechápeš to, Lujza žije,“ chytila ho za ruku, „naša Lujza.“ Jonáš sa díval do jej prepadnutej tváre, a do jej obrovských zelených očí, ktoré tekali zo strany na stranu, je šialená, pomyslel si. „Mali by sme zájsť za doktorom.“

„Za akým doktorom?“ nechápala, o čom rozpráva.

„Psychológom,“ vstal a prechádzal sa po izbe.

„Je to moja chyba, ale ja už to nezvládam, potrebuješ odbornú pomoc. Tie drogy a to všetko, teraz Lujza,“ rozmýšľal, kde sa stala chyba a kam sa to jeho žena dostala. Rozčuľovalo ho, že on sám sa z depresií pomocou látok dostal, ale nikdy sa mu nepodarilo dostať tam, kam jej.

„Nepotrebujem, potrebujem zverimex!“ vstala a pochodovala k skrini, za sebou počula, ako sa Jonáš rozvlykal.

„Je tam Lujza, naša Lujza, musíš mi veriť,“ posadila sa na posteľ a navliekala si nohavice. „Nechcela som ti o tom hovoriť. Stretla som tam malého Martina, vieš, ktorého?“ Jonáš len zakrútil hlavou.

„Ale vieš, ten čo umrel prednedávnom. Vedela som, že tam niekde Lujza je a Bonifác ju našiel, och, keby si ju tak mohol vidieť, jej úsmev, tvár, vlasy,“ zasmiala sa, Jonáš pri tom zvuku dvihol hlavu a pozoroval ju.

„Nakreslila obrázok ryby, tak ako ho kreslila Lujza, pretože je to Lujza!“ rozmotala kľbko z ponožiek, ktoré vzápätí hodila do kúta a rozbehla sa do pracovne. Zo zeme sa snažila odlepiť stvrdnuté kúsky papiera, ale najväčší chuchvalec sa jej len rozpadal v rukách, Jonáš sa opieral o zárubnu dverí a ticho ju pozoroval.

„Je to ona a ty mi musíš pomôcť,“ zaúpela. Po tvári jej stekali obrie slzy, čupol si k nej a obial ju.

„Nájdeme pomoc, sľubujem ti,“ hýčkal ju v náručí, až kým jej nedošiel význam jeho slov. Vytrhla sa mu, bosé nohy si nazula do tenisiek, schmatla bundu a tašku a treskla za sebou dvermi. Jonáš prešiel do izby a snažil sa rozmotiť papier, podarilo sa mu zachrániť len malý kúsok z chvosta. V kuchyni ho prirovnal k rybe, ktorú nakreslila Lujza. Chvost sa zhodoval aj keď boli farby trochu rozmočené. Buď je to pravda, alebo sa už načisto zbláznili obaja.

Keď sa vrátila, zatvorila sa do kúpeľne a na Jonášove trieskanie a prosby, aby dvere otvorila, nereagovala. Mala čo robiť s úlohou, ktorú sľúbila splniť. V malom guľatom akváriu ostávali už len tri ryby, päť mŕtvych rýb, ktoré vrátila zo žalúdka ležalo v umývadle, bola z toho zúfalá.

„Videl som kus toho obrázku a verím ti,“ sám nechápal ako, ale veril jej a neúnavne klopal na dvere ďalej.

„Ty mi veriš?“ prudko otvorila dvere. Od úľavy ju objal, bol rád, že ju tam nenašiel ležať s rozseknutými žilami.

„Verím a pomôžem ti so všetkým,“ dostal zo seba. Sedeli v obývačke a sledovali dve plávajúce rybyčky.

„Nedokážem to, asi mám na ne príliš toxický žalúdok,“ rozmýšľala Olívia nahlas potom, čo vyplula ďalšie mŕtve telíčko.

„Môže byť, že im to kyslé prostredie neseďí,“ usmial sa smutne Jonáš, „takýto trik je vhodný na krátku dobu a ty musíš rátať aj s tým, že budeš ešte pod vplyvom. Musíme vymyslieť niečo, aby prežila.“

„Malú dávku LSD,“ povzbudivo sa naňho usmiala, „sľubujem, že ti prinesiem lepší dôkaz, že je to Lujza.“

„Netreba, rozmýšľal som nad tým. Nosíš odtiaľ veci, skutočné veci. Možno je to niečo ako záhrobie, ak mi rozumieš,“ zamyslene sa na ňu zadíval.

„Myslíš, že by sme ju odtiaľ mohli dostať? Bonifác naznačil, že je to možné!“ pozerala naňho v nádeji.

„Bonifác je kretén. A my dvaja nevieme dostať ani blbú rybu tam, neviem, ako by sme odtiaľ dostali našu pätnásťkilovú dcéru,“ unavene sa na ňu usmial. Nevedel už, kto z nich dvoch je väčší blázon. V žalúdku však pocítil vzrušenie. Ak objavila záhrobie, a nejakým spôsobom by sa im podarilo dostať odtiaľ Lujzu domov, nielenže by im to vrátilo dcéru, ale dalo by to jeho výskumu úplne nový rozmer. Pritom, ako rozmýšľal nad záhadným svetom, mu to došlo. Vyskočil a hnal sa z izby, Olívia ďalej pozorovala plávajúce ryby. Vrátil sa s krabičkou od kondómov.

„Krista teraz?“ vyvalila naňho oči, keď jej jeden z nich podával.

„Veľmi rád by som,“ zasmial sa, „ale chápem, že tá iskra v tvojich očiach nie je kvôli mne,“ dodal trochu vyčítavo.

„Na to, aby niečo prežilo v inom prostredí, potrebuje obal, ako napríklad dieťa placentu,“ vysvetľoval jej a do kondómu nabral trochu vody. Rybu vylovil kuchynskou nabeľkou a vložil ju dovnútra. Kondóm zaviazal a s víťazoslávnym úsmevom jej ho podával.

„Ty si génius,“ celá šťastná sa mu hodila do náruče. Mierne naplnený kondóm si vložila do úst a prehltila ho. Zatiaľ čo boli spustené stopky, nervózne pochodovala po miestnosti.

„Môžeš,“ upozornil ju Jonáš, keď uplynula polhodinová doba, ktorá bola potrebná nato, aby sa dostala do druhého sveta. Chvíľu sa krútila ako brušná tanečnica, až sa jej konečne podarilo vyvrátiť kondóm do úst, vyplula ho Jonášovi do rúk. Prestrihol vrch kondómu a obsah vyliat do akvária. Obaja pozorovali, ako spadla do vody a po krátkej dobe sa živá rozhybala.

„Teraz len vymyslieť obriu placentu,“ šťastne sa zasmiala a Jonáš sa nad tým nezmyslom musel zasmiať tiež.

Druhý deň stáli spolu pri akváriu v jeho pracovni a Jonáš jej podával malú lienku.

„Myslíš, že to bude stačiť?“ neveriacky pozorovala malý ružový hmyz, ktorý jej Jonáš podával.

„Bohato stačí, minule si si vybrala najtoxickejšieho pavúka, a skoro z neho umrela, môj najlepší exemplár,“ trochu vyčítavo sa na ňu pozrel.

„Ako dlho to bude fungovať?“ bála sa, že účinky budú krátke nato, aby si trochu užila aj Lujzu.

„Hodinu,“ usmial sa. „Viem, že sa ti to zdá málo, ale bohato to stačí. Nemala by si mať také zlé stavy pri prechode, ako si zažívala, keď si si dala sama.“

„Dobre,“ vložila si najprv kondóm s rybou do úst a prehltna ho, za ním poslala toxickú lienku. Jonáš ju stihol posadiť do kresla, pýtal sa jej otázky, ako doktor pri anestézii. Na poslednú mu už ledva odpovedela. Spustil stopky odrátavajúce hodinu, injekcie mal pre každý prípad prichystané, pretože nevedel či nenastane ďalšia alergická reakcia. V tichosti ju pozoroval, asi po pätnástich minútach jej zamračená tvár povolila a objavil sa na nej blažený výraz. Vydýchol si, vedel, že prvý najhorší stav má za sebou, náročný bude ešte ten, pri ktorom sa bude vracať späť. Po určitej chvíli sa jej rozhybalo brucho a ona dávila, nesnažil sa jej pomôcť, vedel, že dáva von obsah žalúdka niekde tam, v inom svete.

Podnik Mdlý duch presne vystihoval jeho názov. Olívia doňho zablúdila hneď, keď sa do tohto sveta dostala, aj keď v reálnom svete sa na Žižkove tento podnik nenachádzal a majiteľom bol Bonifác. Nikto sa ani nepozastavil nad tým, keď zo seba vyvrátila kondóm s rybou na zapľuvaný stôl.

„To si upraceš,“ zasyčala na ňu len čašníčka, ktorej aura hrala vo vrchnej časti tela odtieňmi čiernej farby a niekde v oblasti panvy jej prechádzala do krvavo červenej. V tomto podniku sa stretávali tie najväčšie spodiny sveta. Podivíni, šľapky a štamgasti, ktorých šedá aura splývala so zatuchnutými stenami.

„Aaa, ryba!“ schmatol Bonifác kondóm a tlačil na gumený obal, aby ju lepšie videl.

„Prestaň, zabiješ ju! Potrebuje vodu! Kde je Lujza? Vravel si, že ju privedieš len čo ti dám rybu!“ vstala a prechádzala z boxu do boxu.

„Přece nebudu tahat dítě sem, Olívie, Olívie, ty seš matka,“ zasmial sa úlisne Bonifác.

„Povezd mi, kde kurva je! Ja nemám čas na tieto sračky!“ hučala po ňom a vbehla do dámskeho záchoda.

„Dohoda nezněla, že ji přivedu,“ rozrezal kondóm a rybu hodil do pohára pred sebou, kde sa plácala o dno. Olívia schmatla pohár a doliala jej vodu.

„Dohoda znela, že chce rybu a ja chcem ju!“ sadla si oproti nemu, držala nahnevane v rukách pohár. Premýšľala nad tým, ako mohla byť taká hlúpa a nechať sa takto lacne oklamať.

„Chceš a ne, že chceš vidieť, treba volit správna slova,“ spokojne sa oprel o stenu boxu a luskol na čašníčku, ktorá akoby nato čakala a postavila pred neho pohár whiskey.

„Ty špinavý hajzel!“ naklonila sa a na ex do seba prevrátila jeho panák. Bonifác ani nemrkol a ani nemusel lusknúť, pretože mu čašníčka ihneď doniesla ďalší.

„Hudba taky nebyla, i když jsi jí slíbila,“ žmurkol na ňu a napil sa. Mlčky ho sledovala, žalúdok jej krútilo. Bonifác očami hypnoticky sledoval rybu, zorničky sa mu zúžili a zmenili tvar.

„Lujza dostane ryba, ty chceš Lujzu a dostaneš ji, až přineseš tohle,“ z vnútorného vrecka na saku vytiahol zrolovaný papier a rozprestrel ho pred ňu.

„Vtáka?“ pozerala na farebný obrázok.

„Co já vím, co to je, Lujze se přisnilo tohle,“ usmial sa na ňu, ako ten najsvätejší človek na planéte.

„To nezvládnem,“ obrázok sa jej rozhmlieval pred očami. Bonifác ho roloval naspäť: „Jsem myslel, že matka pro své dítě udelá vše, aspoň tak jsem to někde kdysi slyšel. Ty nejseš schopná ničeho, jenom prázdných keců,“ vstal a odchádzal preč. Olívia mu zachytila ruku a stiahla ho k sebe.

„Zvládnem, zvládnem ho priniesť,“ šmátrala mu do kabáta po obrázok. Bonifác jej pleskol po ruke, na ktorej jej sa jej v okamžiku vytvorila čierna modrina, s hrôzou sa naňho pozrela, bol ako mor.

„Bude vták, bude Lujza,“ vstal a prešiel k dverám vedľa barového pultu Olívia pozorovala, ako sa stratil niekde v útrobach podniku. Vzala obrázok a rozbehla sa za ním. Určite držal Lujzu niekde tam. Len čo však chytila kľučku dverí, tesne vedľa jej ucha sa ozval hlas.

„Kam jdete, slečno?“ otočila hlavu a v tesnej blízkosti pozerala do vychudnutej tváre mladíka, ktorého aura bola tmavohnedej farby a pomaly splývala s dvermi, telo mal vychudnuté skoro na kosť. Otočila sa a sadla si na bar, pozorovala dvere.

„Tak budeš něco? Když ne, tak běž vysedávat někam do parku,“ pleskla pred ňou barmanka tú najšpinavšiu handru a začala ňou utierať pult. Olívia si objednala panáka tequily a šla si sadnúť za stôl, na ktorom stále ležal rozrezaný kondóm. Vložila doň úhladne poskladaný obrázok. Žalúdok sa jej roztriasol, nevedela, koľko času jej ostáva, prehltna kondóm a utekala na záchod. Pustila vodu a plnými dúškami ju hltala, už to muselo každú chvíľu

prísť. Narovнала sa a štikútla, v krku sa jej tvorila nejaká masa, tlačila sa krkom do úst a nosohltanu. Pozrela sa do zrkadla, v oku sa jej niečo hmýrilo. Sledovala malú larvu, ktorá sa krútila, posúvala a narážala do šošovky v oku. V tej chvíli cítila, ako sa jej niečo tlačí krkom von a niečo chlpaté ju štekľí vo vnútri nosa. Zároveň, ako praskla larva v oku, praskli aj tri ostatné, z nosa aj úst jej vyletel roj múch. Cítila, ako sa jej ďalšie larvy sunú krkom a očné buľvy jej tlačia smerom nahor niekam do hlavy.

Jonáš jej svietil baterkou do očí. Farba bielka sa zo šedej menila na bielu a rozšírené ružové zornice sa scvrkávali do normálnej veľkosti. Stále ale tekali zo strany na stranu. Pridržal jej pohár studenej vody, roztrasenými perami sa naňho usmiala: „S kým si tú zasranú lienku do prdele skrížil?“

„Sakra, prepáč, s kúskom octomilky,“ zaškeril sa previnilo.

„Nevadí, prežila som taký zrýchlený vývin, bolo už aj horšie,“ klakla si a napínala brucho, kondóm jej vypadol do rúk a podala ho Jonášovi. Ten z neho vymotal obrázok, pomohol jej na nohy a zoslabenú ju odviedol do kuchyne. Sedeli za stolom a pozerali na modro zeleného vtáčika, ktorý bol ako cez kopírovací papier.

„Andulku do seba nenarvem, ale nejakého malého vtáka by som mohla,“ zamyslela sa. Jonášov pohľad prešiel z kresby na Olíviu: „Tu nejde o to, dostať vtáčika tam, ale našu dcéru sem.“

„Ale ako?“

„Na to nemám odpoveď, neviem, keď budeme rozmýšľať v tej rovine, že je to posmrtný svet a ty sa tam vieš dostať a nosiť tam veci a veci odtiaľ, tak by to možno malo nejak ísť,“ zadumane si pretieral spánky, akoby si tam chcel odpoveď vmasírovať.

„Posmrtný život?“ rozmýšľala nad tým, ako vždy takýmto blábolami opovrhovala.

„Šeol, Hádes, Záhrobie, kam idú duše,“ nechápavo jej odpovedal Jonáš.

„To viem, ale ako jej dušu, Lujzu, odtiaľ dostaneme?“ naivne dúfala, že ako vedec by mohol prísť s nejakou možnosťou.

„Kurva, ja fakt neviem, nie som Dušek,“ rozčúlil sa a oprel sa o stoličku: „Prepáč, mňa len serie, že ako vedec nemám na tieto duchovné veci odpovede.“ Objala ho okolo pása a hlavu si položila na jeho hrud’.

„Otázka, na ktorú ale určite odpoveď vieš, je, aký je najmenší druh vtáčika?“

„Kalypta najmenšia, meria okolo šesť centimetrov a váži maximálne tri gramy,“ s uspokojením, že aspoň toto vie, jej dal pusku na vlasy.

„A zoženieš?“ otočila hlavu smerom nahor, aby naňho videla. Chvíľu jej hľadel do očí, až ich nakoniec rezignovane zavrel a sťažka si vzdychol.

Nasledujúce dva týždne jej prišli jako večnosť. Sľúbila Jonášovi, že pokiaľ nepríde kolibrík, za Lujzou nepôjde. Sama vedela, že by ju bez neho Bonifác za ňou ani nepustil. Jonáš bol zavretý v pracovni od rána do noci a spať chodil len na pár hodín denne. Olívia mu varila a túlila sa k nemu, keď prišiel do postele na pár hodín spať. Čas si krátila návštevami nemocnice. Inak len sedela a pozerala na obrázky jej dcéry. Po dvoch týždňoch konečne vyšiel z pracovne s tou vetou, na ktorú tak dlho čakala: „Kolibrík je na ceste.“

„Fakt?!“ vyskočila od radosti z gauča.

„Na niečo som asi prišiel, jako dostať Lujzu sem, ale zaberie to ešte dost' času, podstatná mi príde aura, ktorú vidíš, je to energetické pole okolo živých organizmov, hodilo by sa mi, ak by sa nám ju podarilo vykopat',“ zamyslene na ňu hľadel a zmizol za dverami pracovne, Olívia tam len nemo stála a po tej vete jej na tele vyskočili zimomriavky.

Kolibíka priniesol Jonášov kolega v krabíčke s malými dierkami.

„Chudák,“ zhrozila sa nad rozmerom krabíčky.

„Oproti tomu, čo ho čaká, mi toto príde ako veľký luxus,“ zdvihol Jonáš obočie nad jej reakciou. Mlčky súhlasila. Jemne ho vytiahol z krabíčky. Telíčko i miniatúrne krídielka mu jemne obmotal obvazom.

„Máš maximálne desať minút, malú dávku ti vpichnet' do žily, nebudeš nič hltat', keďže ti ostane zaseknutý v hrdle,“ nervozitou sa mu triasli ruky. Uvedomoval si nebezpečenstvo celej akcie. Ak sa čas čo i len na chvíľu pretiahne, umrie buď vtáčik, v horšom prípade sa udusí ona.

„Vieš, čo máš od Bonifáca zistiť?“ pýtal sa jej už po desiatykrát.

„Kedy sa im mení aura a z akej príčiny, spýtať sa, odkiaľ vznikli,“ vyratávala na prstoch, „či vyznávajú nejakú vieru. A kde majú hroby, ak nejaké majú.“

„Správne, je to smrteľne dôležité,“ usmial sa smutne. „Pripravená?“ Kývla hlavou a Jonáš tenkou páskou menšou ako necht malíčka prelepil špičku zobáčku. Ležala a ruku mala stiahnutú páskou, aby jej navrela žila. Otvorila ústa a jemne jej ho vkladal do úst. Hrdlo otvorila čo najširšie, ako keď si do úst pchala golfovú loptičku. Ruku už mal skoro celú v jej krku. Obmotaný vtáčik sa ani nepohol, trochu preglgla a on ostal zaseknutý v hrdle, zobákom jej narážal do mandle. Jonáš nečakal a vpichol jej tyrkysovú látku do pulzujúcej žily, v tom momente odpadla. Otvorila oči a prebrala sa na zemi záchoda Mdlého ducha, žiadne zlé prechody ani stavy, nechápala, prečo toto nerobili viackrát. Kolibrík v ústach sa hýbal a snažil sa vyslobodiť si krídla. Pohybom však zapadal ďalej do krku a dusil ju. V panike otvorila dvere zo záchoda a zvalila sa pred nimi na zem. Očami tekala po miestnosti, nebol

to Mdlý duch, steny podniku sa menili a vytvárali psychedelické obrazce, farebné mandaly sa špirálovito krútili a menili. Nieкто sa nad ňou nakláňal.

„Vitaj, Olívia, u Živýho ducha, v lepšej časti môjho podniku.“ Snažila sa vydať zo seba zvuk, ale cez kolibríka zo seba nedostala ani hláska. Spoza Bonifáca vystúpila zlatá žiara, až keď lepšie zaostrila, sledovala Lujzu, ktorá sa na ňu usmieva. Dusila sa, v šoku sa bezbranne snažila chytiť Bonifáca. Vtedy uvidela svoje ruky, cez šedú pokožku presvitali farebné žily, ktoré vytvárali spletenec pulzujúcich hadov. Bonifác sa zasmial a otvoril jej ústa. Slzy jej tiekli po tvári. Strčil jej prsty do hrdla a cítila, ako pomaly ťahá kolibríka von. Lujza si vtáčika vzala, a šla si sadnúť do boxu.

Bonifác ju však nepustil, rukou jej zakryl ústa a nos. Snažila sa ho odtlačiť ale zasadol jej brucho a ruku jej pristúpil topánkou. Voľnou rukou sa snažila odtlačiť jeho ruku, ale bol neuveritelne silný. Vytreštila naňho oči, telo jej šklbalo v jemných záchvatoch z nedostatku vzduchu. Keď sa vraví, že vám v posledných chvíľach prebehne celý váš život pred očami, ona bola asi iný prípad. Myslela len na Lujzu. Na ňu jedinú myslela. Cítila, ako sa jej telo zmieta v krčoch a zvláštne bublanie v hrudnom koši. Bonifác sa k nej naklonil.

„Lujza má vtáka, ty chceš Lujza. Nedefinovala si jak. Varoval jsem tě Olívie. Třeba volit správná slova.“ Zatlačil pevnejšie. Slzy jej stekali po tvári. Posledné, čo videla, bol kolibrík, ktorý vyletel z boxu a šťastnú Lujzu, ktorá sa ho snažila chytiť.

Jonáš jej v panike pichol už desiatu dávku, metala sebou v záchvatoch. Buľvy mala otočené a z úst jej tiekly sliny. Koroner skonštatoval smrť udusením pod vplyvom omamných látok. Jonáš sedel v šoku pred akváriom celú noc. Až keď vyšlo slnko, vytiahol tlstú dážd'ovku a rozrezal ju napoly, šťavu nabral pipetou s kvapol na sklo: „Ak sa tam dostala ona, musím aj ja,“ mrmlal si pod nos a zväčšeným okulárom mikroskopu sa zadíval na malé farebné bunky.